ΕΣΤΙΑ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

1886

[ΙΟΥΛΙΟΣ—ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ]

ΤΙΜΑΤΑΙ ΔΡ. 5—ΔΕΔΕΜΕΝΟΣ ΔΡ. 8

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ
ΑΥΞΩΝ ΑΡΙΘ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Μεταφορά
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ

ΑΘΗΝΗΣΙ
Γ. ΚΑΣΔΟΝΗΣ, ΈΚΔΟΤΗΣ καὶ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Γραφεῖον τῆς Ἑστίας: Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Σταδίου, ἀριθ. 32.
1886

Ἀριθ. 561 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ ΙΑ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΒ' Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20 — Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἐκάστ. ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδὸς Ἑρμοῦ 82. 29 Σεπτεμβρίου 1886

Ο ΠΑΠΠΑ ΝΑΡΚΙΣΣΟΣ

Διήγημα

Α'

— Παππαδιά μου, εἶπεν ὁ παππᾶ Νάρκισσος ἀφοῦ ἀπέφαγε καὶ ἔκαμε τὸν σταυρόν του, παππαδιά μου, μοῦ καταιβαίνει ὁ ὕπνος γλυκὰ γλυκά. Μὲ τὴν ἄδειάν σου θὰ τὸν πάρω.

— Νὰ τὸν πάρῃς καὶ νὰ τὸν καλοπάρῃς, παππᾶ μου. Σοῦ ἀξίζει νὰ ἡσυχάσῃς ὕστερα ἀπὸ τόσην κούρασιν σήμερον. Καὶ οὔτε θὰ ἔλθῃ κανεὶς νὰ σὲ ταράξῃ μὲ αὐτὸ τὸ ἡλιοπύρι.

Καὶ ἤρχισεν ἡ παππαδιὰ νὰ μεταφέρῃ ἀπὸ τὴν τράπεζαν εἰς τὸν νεροχύτην τὰ ὀλίγα πινάκια καὶ τὰ δύο μαχαιροπήρουνα, διὰ νὰ τὰ καθαρίσῃ προτοῦ τὰ τοποθετήσῃ εἰς τὴν ἐξέχουσαν ἐπὶ τοῦ τοίχου σανίδα, μεταξὺ τοῦ νεροχύτου καὶ τῆς ἑστίας. Διότι τὸ δωμάτιον ἐκεῖνο ἦτο συγχρόνως καὶ μαγειρεῖον καὶ ἑστιατόριον καὶ αἴθουσα. Ἡ τράπεζα ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔφαγον τὸ λιτὸν γεῦμά των, τέσσαρες ξύλιναι καθέκλαι καὶ εἷς ψάθινος καναπὲς ἦσαν τὰ μόνα ἔπιπλά του. Ὁ καναπὲς ἦτο ἄντικρυ τῆς ἑστίας. Ἄνωθεν αὐτοῦ ἐκρέματο ἐπὶ τοῦ τοίχου, ἐντὸς μαύρου ξυλίνου πλαισίου (χωρὶς ὅμως ὕαλον), λιθογραφία κιτρίνη ἐκ τῆς πολυκαιρίας παριστῶσα τὴν ἄφιξιν τοῦ βασιλέως Ὄθωνος εἰς Ναύπλιον. Ἀπέναντι τῆς εἰσόδου, εἰς μὲν τὴν πρὸς τὰ δεξιὰ γωνίαν τοῦ τοίχου ἦτο ἡ θύρα τοῦ κοιτῶνος, εἰς δὲ τὴν πρὸς τ' ἀριστερὰ ἡ θύρα τοῦ κήπου. Μεταξὺ τῶν δύο θυρῶν ἔκειτο κιβώτιον ὀγκῶδες πρασίνου χρώματος, ἐπ' αὐτοῦ δὲ τάπης μικρὸς διπλωμένος εἰς τέσσαρα. Τὸν τοῖχον ἄνωθεν τοῦ κιβωτίου ἐστόλιζεν ἑτέρα λιθογραφία, ἄνευ πλαισίου αὕτη, προσηλωμένη ἐπὶ τοῦ τοίχου διὰ τεσσάρων μικρῶν καρφίων καὶ παριστῶσα, ὄχι πολὺ ἐντέχνως, τὴν ἄποψιν τοῦ ἐν Τήνῳ ναοῦ τῆς Εὐαγγελιστρίας· ἐνθύμημα τοῦτο, προδήλως, εὐλαβοῦς τοῦ οἰκοδεσπότου ἀποδημίας εἰς τὸ προσκυνητάριον ἐκεῖνο.

Κατάντικρυ τοῦ κιβωτίου ἦτο ἡ θύρα τῆς οἰκίας, ἑκατέρωθεν δὲ αὐτῆς δύο παράθυρα, τῶν ὁποίων τὰ φύλλα ἦσαν κλειστά. Ἡ θύρα ἐχωρίζετο ὁριζοντίως εἰς δύο φύλλα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν κάτω ἦτο κλειστόν, τὸ δὲ ἄνω ἀνοικτὸν πρὸς τὸν στενὸν ἔξω δρομίσκον, καὶ εἰσήρχετο δι' αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ δωματίου τὸ ἄφθονον φῶς τοῦ μεσημβρινοῦ ἡλίου.

Ἐν τούτοις ὁ παππᾶ Νάρκισσος ἐγερθεὶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνα, ἔφερεν ἐκεῖθεν τὸ προσκέφαλόν του, τὸ ἔθεσεν ἐπὶ τοῦ καναπέ, ἔκλεισε καὶ τὸ ἄνω φύλλον τῆς θύρας διὰ νὰ γείνῃ τὸ δωμάτιον σκοτεινὸν καὶ δροσερόν, καὶ ἐξηπλώθη εἰς τὸν καναπέν. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγα λεπτὰ ἠγέρθη πάλιν, ἐπῆρε τὸν ἐπὶ τοῦ κιβωτίου τάπητα, τὸν ἐξεδίπλωσε, τὸν ἤπλωσε μετὰ προσοχῆς ἐπὶ τοῦ καναπὲ καὶ ἐστρώθη μετὰ μεγαλειτέρας ἢ πρότερον εὐχαριστήσεως, ἐνῷ ἡ παππαδιὰ ἐξηκολούθει ἐν σιωπῇ τὴν παρὰ τὸν νεροχύτην ἐργασίαν της.

Ἐδικαιοῦτο πράγματι ὁ παππᾶ Νάρκισσος νὰ θέλῃ ἀνάπαυσιν τὴν μεσημβρίαν τῆς Κυριακῆς ἐκείνης. Ἦτο ἐπὶ ποδὸς ἀπὸ τὰ ἐξημερώματα. Ἐν ἐλλείψει ἄλλου ἱερέως, ἢ διακόνου, ἢ καὶ ἀναγνώστου, αὐτὸς ἀνέγνωσε κατὰ τὸ σύνηθες τὸν ὄρθρον καὶ ἐτέλεσε τὴν λειτουργίαν εἰς τὴν μόνην ἐκκλησίαν τοῦ μικροῦ χωρίου του. Μετὰ δὲ τὴν ἀπόλυσιν τῆς ἐκκλησίας μετέβη πεζὸς εἰς ἀπομεμακρυσμένον μέρος τῆς νήσου, μετὰ τοῦ εἰρηνοδίκου καὶ μαρτύρων, πρὸς ἐξακρίβωσιν τῶν ὁρίων ἑνὸς ἐκεῖ ἀγροῦ του, τοῦ ὁποίου ὁ γείτων ἀντεποιεῖτο μίαν λωρίδα. Καὶ ἐπέστρεψε μὲν ἱκανοποιηθείς, διότι ἀνεγνωρίσθη τὸ δίκαιόν του ἐπισήμως, ἀλλ' ὅμως ὁ δρόμος ἦτο μακρός, ὁ δὲ καύσων ὑπερβολικός. Εἶχε παρέλθει ἡ συνήθης τοῦ γεύματος ὥρα ὅτε ἐπανῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν του, ὅπου ἡ παππαδιὰ ἐπερίμενεν ἀνησυχοῦσα μὴ χαλάσῃ τὸ φαγητόν. Ἀλλ' ὁ πεινασμένος παππᾶς τὸ εὗρεν ἐξαίρετον καὶ τὸ ἐτίμησε κατὰ κόρον, πρὸς ἄκραν τῆς συζύγου του εὐχαρίστησιν. Συνετέλεσε δὲ καὶ τοῦτο ἴσως πρὸς αὔξησιν τοῦ βάρους τῶν βλεφάρων του.

Ὁ μεσημβρινὸς καύσων, εὐαρέστως μετριαζόμενος ἀπὸ τὸ σκότος τοῦ δωματίου, ἡ ἄκρα σιωπή, διακοπτομένη ἀπὸ μόνην ἔξω τῶν τεττίγων τὴν μονότονον μουσικήν, ἐντὸς δὲ τῆς οἰκίας ἀπὸ τὰς ἐλαφρὰς κινήσεις τῆς παππαδιᾶς τοποθετούσης τὰ πινάκια εἰς τὴν θέσιν των, — ὁ κάματος τοῦ χορτασθέντος παππᾶ, — ὁ ἄπαλὸς ἐπὶ τοῦ

καναπὲ τάπης, τὰ πάντα προσεκάλουν τὸν ὕπνον.

Μὲ ἡμίκλειστα τὰ βλέφαρα ὁ ἱερεὺς παρηκολούθει τὴν ἐργασίαν τῆς συζύγου του, ἡ δὲ ξανθὴ του γενειὰς μόλις ὑπέκρυπτε μειδίαμα ἀφάτου ἀγαλλιάσεως. Ἐσκέπτετο ὅτι ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν θὰ προστεθῇ κοιτὶς βρέφους εἰς τὸν κοιτῶνά των. Χθὲς μόνον ἔμαθε τὸ χαρμόσυνον μυστικόν. Ἡ παππαδιὰ τὸ ἐξεμυστηρεύθη τὴν νύκτα, εἰς τὰ σκοτεινά, συστελλομένη νὰ τὸ εἴπῃ εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας.

Καὶ ἐνῷ ἠτένιζε τρυφερῶς τὰ νυσταλέα βλέμματα εἰς τὴν νεαράν του γυναῖκα, διέβαινον ταυτοχρόνως ἐνώπιον τῆς φαντασίας του σκηναὶ διάφοροι τοῦ παρελθόντος βίου, προσλαμβάνουσαι βαθμηδὸν μορφὴν ὀνείρου καὶ συναρμολογούμεναι ἐν τῇ ταχείᾳ αὐτῶν καὶ νεφελώδει διελίξει μὲ τὴν εὐφρόσυνον συναίσθησιν τῆς παρούσης εὐτυχίας.

Πρὸ τριῶν μόνον μηνῶν ἀπήλαυσεν ὁ παππᾶ Νάρκισσος τὴν διπλῆν τιμὴν τοῦ νὰ γείνῃ ἱερεὺς καὶ σύζυγος. Παιδιόθεν ἐφόρει τὸ ράσον, ταχθεὶς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν προτοῦ εἰσέτι γεννηθῇ. Ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων οἱ πρωτότοκοι τῆς μητρικῆς οἰκογενείας του ἐγένοντο ἱερεῖς, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῆς ἰδιοκτήτου μικρᾶς ἐκκλησίας τῆς Ὑπαπαντῆς, ἥτις ἦτο τὸ στόλισμα, τὸ καύχημα καὶ τὸ προσκυνητάριον τῆς νήσου. Ἀλλ' ὁ προκάτοχος τοῦ Ναρκίσσου, καὶ θεῖός του, ἦτο κατ' ἐξαίρεσιν ἄτεκνος. Διὰ τοῦτο ὅτε ἐνύμφευσε τὴν νεωτέραν αὐτοῦ καὶ μόνην ἀδελφήν, ἐτέθη ὅρος ρητὸς εἰς τὸ προικοσύμφωνον, ὅτι ὁ πρῶτος υἱός της θὰ γείνῃ ἱερεὺς καὶ κληρονόμος του.

Ἡ χαρὰ τῆς οἰκογενείας, ὅτε ἐγεννήθη ἄρρεν, ὑπερέβη τὴν συνήθως ἐκδηλουμένην εἰς τοιαύτας περιστάσεις, πρὸς ἀδικαιολόγητον ὑποτίμησιν τῆς ἀξίας τῶν θηλέων. Ὁ μικρὸς Νάρκισσος ἐθηλάσθη μετὰ σεβασμοῦ καθὸ μέλλων ἱερεύς, παιγνίδιά του ἦσαν κομβολόγια καὶ σταυροί, ὅτε δὲ ἤρχισε νὰ ὁμιλῇ, πρώτας λέξεις μετὰ τὰ παγκόσμια *παπᾶ* καὶ *μαμᾶ* ἐδιδάχθη νὰ ψελλίζῃ τὸ *Κύριε Ἐλέησον*. Μόλις ἠδύνατο νὰ περιπατῇ στερεῶς ὅτε ἔλαβε τὸ προνόμιον τοῦ νὰ κρατῇ τὴν λαμπάδα ἐνώπιον τοῦ θείου του ἱερουργοῦντος. Οὗτος ἐδίδαξεν εἰς τὸν μικρὸν ἀνεψιόν του τὸ ἀλφάβητον διὰ τῶν ἐρυθρῶν ψηφίων τοῦ Ὡρολογίου, βραδύτερον δὲ τὴν ἀνάγνωσιν διὰ τῆς Ὀκταήχου. Ἀλλ' ὅμως ταῦτα πάντα δὲν περιέστελλον τὰς πρὸς τὸ παίζειν ὁρμὰς τοῦ μικροῦ ἱερωμένου, οὐδὲ τὸν ἀπήλλασσον χειροτονίας ἄλλου εἴδους ὅτε ἤρχετο μὲ τὸ ράσον κατεσχισμένον ἀπὸ τὰς ἀναρριχήσεις εἰς βράχους, ἢ ἀπὸ διαπληκτισμοὺς ὑπὲρ τὸ δέον ζωηροὺς μετὰ τῶν συνηλικιωτῶν του.

Ἅμα εἰσελθὼν εἰς τὸ δωδέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του ὁ μικρὸς ρασοφόρος ἐξενιτεύθη, διὰ νὰ μὴ ἐξαμβλύνῃ ἡ πολλὴ σχέσις τὸ σέβας τοῦ ποιμνίου πρὸς τὸν ἐπίδοξον ποιμένα του. Εἰς Ἄνδρον ἰδιώτευε γέρων θεῖος τῆς μητρός του, ὅστις χρηματίσας ἐπίσκοπος Σαλμαθοῦντος, παρητήθη τοῦ ἱεροῦ ἀξιώματος ἀφοῦ ἀπεθησαύρισε τὰ ἀρκοῦντα ὅπως ζήσῃ ἐν ἀνέσει τὸ λοιπὸν τοῦ βίου. Πρὸς τοῦτον ἀπεστάλη ὁ Νάρκισσος. Ὁ Δεσπότης τὸν προσεδέχθη εὐχαρίστως, παραχωρήσας εἰς αὐτὸν τὴν θέσιν καὶ τὸν τίτλον ἀναγνώστου. Πρὸς δικαίωσιν δὲ τοῦ πρώτου ταύτου βαθμοῦ τῆς ἱερωσύνης, ὁ Νάρκισσος ἐξηκολούθησε τὰ μαθήματά του ὄχι μόνον εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Ἄνδρου, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὸν πρωτοσυγκελλον τοῦ πρώην Σαλμαθοῦντος, ὅστις ἰδίως τὸν προήλειφε εἰς τὰ ἐκκλησιαστικά.

Ἐντὸς τοιαύτης προσφυοῦς ἀτμοσφαίρας προετοιμάζετο ὁ νέος διὰ τὸ στάδιόν του. Μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν τινων ὁ ἀναγνώστης ἐπρόκειτο νὰ προχειρισθῇ εἰς διάκονον, ὅτε ἦλθεν εἰς Ἄνδρον ἡ εἴδησις ὅτι ἀπεβίωσεν ὁ θεῖός του, οἱ δὲ συμπολῖται του τὸν προσεκάλουν πρὸς παραλαβὴν τῆς ἱερᾶς διαδοχῆς. Ἦτο νέος εἰσέτι διὰ τὰ καθήκοντα ἱερέως, ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ περιπέσῃ εἰς ξένας χεῖρας τὸ οἰκογενειακὸν προνόμιον. Ὁ πρώην Σαλμαθοῦντος, καίτοι φέρων βαρέως τὴν στέρησιν τοῦ ἀναγνώστου καὶ μέλλοντος διακόνου του, τὸν ἔστειλε μὲ τὴν εὐχήν του εἰς τὴν πατρίδα πρὸς εὕρεσιν νύμφης πρὸ τοῦ τὸν χειροτονήσῃ.

Τοῦτο οὐδαμῶς δυσηρέστει οὔτε ἐδυσκόλευε τὸν Νάρκισσον, καθόσον ἡ ἐκλογὴ ἦτο ἐκ τῶν προτέρων ὡρισμένη. Ἐκ βρεφικῆς σχεδὸν ἡλικίας ἐθεώρει τὴν Ἀρετοῦλαν ὡς μέλλουσαν γυναῖκά του. Οἱ γονεῖς τῶν δύο παιδίων ἐπεκύρωσαν παιδιόθεν τὸ συνοικέσιον, κατὰ τὸ ἥμισυ παίζοντες καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ σπουδάζοντες, ἀλλ' ὁ μικρὸς Νάρκισσος παρεδέχθη ἐξ ἀρχῆς τὸ σπουδαῖον μόνον μέρος τῆς ὑποθέσεως, ὅτε δὲ ἀνεχώρησεν εἰς Ἄνδρον ἀντήλλαξε μετὰ τῆς μικρᾶς συμπαικτρίας του ὑπόσχεσιν ἀμοιβαίας πίστεως.

Μετὰ ὀκτὼ ἐτῶν ἀπουσίαν εὗρε τὴν Ἀρετοῦλαν μεταβληθεῖσαν εἰς νέαν κομψὴν καὶ ὡραίαν, ἀλλὰ καὶ ἡ ξανθὴ κεφαλὴ τοῦ Ναρκίσσου δὲν ἠλαττοῦτο ὡραιότητος ὑπὸ τὸν μαῦρον σκοῦφον τοῦ ἀναγνώστου. Ὁ συνοδεύσας τὸν γαμβρὸν Δεσπότης ηὐλόγησε τὸν γάμον, ἐχειροτόνησε τὸν νεανίαν διάκονον καὶ πρεσβύτερον, καὶ ἐπέστρεψε πάλιν εἰς Ἄνδρον.

Πρὸ τριῶν ἤδη μηνῶν ὁ Νάρκισσος ἦτο ἱερεύς, τὰ πάντα δ' ἔβαινον κατ' εὐχήν. Οἱ χωρικοὶ ἐφέροντο πρὸς τὸν ἐφημέριόν των μὲ σέβας ἀνώτερον τοῦ ὀφειλομένου εἰς τὴν ἡλικίαν του, ἡ σύζυγός του προηγαλμάζε τὸν διάδοχον, οἱ ἀγροί του προεμήνυον εὐκαρπίαν, αἱ πρόσοδοι τῆς ἐκκλησίας δὲν ἠλαττώθησαν. Τί ἄλλο ἠδύνατο νὰ ἐπιθυμήσῃς; Καὶ ὅμως ἡ εὐτυχία του δὲν ἦτο ἐντελής.

Τὴν ἐπεσκίαζε μία μεγάλη καὶ διαρκὴς ἀνησυχία. Ὁ ἱερεὺς παραμυθεῖ τοὺς ψυχορραγοῦντας καὶ κηδεύει τοὺς νεκρούς! Ἰδοὺ ἡ σκέψις ἡ ὁποία τὸν ἐβασάνιζε, τὸ νέφος τοῦ ὁποίου ἡ σκιὰ ἐμαύριζε τὸν φαιδρὸν ἄλλως ὁρίζοντα τοῦ βίου του.

Ὁ τρόμος τοῦ θανάτου τὸν κατεῖχεν ἀφότου τὸν ἔφερον, μικρὸν ἔτι, ν' ἀσπασθῇ τὰ κλειστὰ ψυχρὰ βλέφαρα τοῦ νεκροῦ πατρός του. Ἀληθῶς παρευρέθη εἰς πολλὰς κηδείας ἔκτοτε. Ζῶν πλησίον ἱερέων πάντοτε, ἀνατραφεὶς οὕτως εἰπεῖν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, πῶς ἠδύνατο νὰ μὴ παρακολουθῇ καὶ νὰ μὴ λαμβάνῃ καὶ οὗτος τὸ μέρος του εἰς τὰς νεκρωσίμους τελετάς; Ἀλλ' ὅμως εὕρισκε πάντοτε τὸν τρόπον νὰ ὑπεκφύγῃ τὴν θέαν τοῦ θανάτου. Προσηλῶν τὰ ὄμματα εἰς τὴν λαμπάδα ἢ εἰς τὸ ψαλτήριον τὸ ὁποῖον ἐκράτει, κρυπτόμενος τὸ κατὰ δύναμιν ὄπισθεν τῶν ὑψηλοτέρων ὁμηλίκων του, ποτὲ δὲν ἀνύψωσε τὸ βλέμμα πρὸς τὸ ἄπνουν τοῦ νεκροκραββάτου φορτίον, ποτὲ δὲν ὑπήκουσεν εἰς τὴν σπαραξικάρδιον πρὸς τοὺς ἐπιζῶντας πρόσκλησιν τοῦ νὰ δώσωσι τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸν εἰς τὴν σάρκα ἐξ ἧς ἀπεχωρίσθη ἡ ψυχή.

Ἀλλ' ὅμως πῶς ἠδύνατο, γενόμενος ἱερεὺς νὰ ἀποφύγῃ ἐφεξῆς τῆς ἀποσυνθέσεως τὴν ἐπαφήν; Ἠσθάνετο ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξοικειωθῇ πρὸς τὸ ἀπαίσιον θέαμα. Ἐξωμολόγησεν εἰς τὸν Δεσπότην τοὺς φόβους του, ἐξεμυστηρεύθη τοὺς ἐνδοιασμούς του, ἀπεκάλυψε τὴν ἀδυναμίαν του, ἀλλ' ὁ γέρων τὸν ἐνουθέτησε, τὸν ἐπέπληξε, τὸν ἐνεθάρρυνε, τὸν ἐβεβαίωσεν ὅτι θὰ συνειθίσῃ καὶ αὐτὸς καθὼς τόσοι ἄλλοι εἰς τὴν φρίκην τοῦ θανάτου, ἀνύψωσε τὸ φρόνημά του ὑποδεικνύων τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀποστολῆς τοῦ ἱερέως παρὰ τὴν κοίτην τοῦ ἀποθνήσκοντος καὶ τὸν λάκκον τοῦ τεθνεῶτος. Ὁ Νάρκισσος ἐπείσθη. Ἐπείσθη, ἀλλ' ὁ φόβος δὲν ἐξέλιπεν. Ἐπὶ τρεῖς ἤδη μῆνας, ὁψέποτε ἤρχετό τις πρὸς ἐπίσκεψίν του, ἔτρεμε μὴ ἔρχεται φέρων ἀγγελίαν θανάτου. Μέχρι τοῦδε διέφυγε τὴν φοβερὰν δοκιμασίαν, ἀλλ' ἐσκέπτετο ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραταθῇ ἐπὶ πολὺ ἡ μὴ ἐμφάνισις τοῦ θανάτου εἰς τὴν νῆσόν του. Καὶ τώρα ἐνῷ κατέβαινε γλυκὺς ὁ ὕπνος εἰς τὰ βλέφαρά του, μεταξὺ τῶν εὐαρέστων εἰκόνων ὅσαι ἐπλανῶντο ὡς σκιαὶ ὀνείρων ἐνώπιόν του, ἀνεμιγνύοντο καὶ σκηναὶ ὀδυνηραὶ ἐπιθανάτου ἐξομολογήσεως.

Ἀλλὰ βαθμηδὸν αἱ εἰκόνες αὗται ἐθολώθησαν πᾶσαι καὶ ἀπεσβέσθησαν, τὰ ἡμίκλειστα βλέφαρά του ἐκλείσθησαν ἐντελῶς, ἡ χεὶρ ἔπεσε βαρεῖα ἐπὶ τοῦ τάπητος, ἡ παρειὰ ἐθυθίσθη εἰς τὸ προσκέφαλον, καὶ ἐντὸς τοῦ σκιεροῦ καὶ ἡσύχου δωματίου ἀντήχησεν ἰσχυρὰ καὶ ἰσόχρονος ἡ ὑγιὴς ἀναπνοὴ τοῦ ἀποκοιμηθέντος ἱερέως.

Ἡ παππαδιὰ ἐντούτοις ἀπετελείωσε τὴν ἐργασίαν της καί, βαίνουσα ἀκροποδητί, διὰ νὰ μὴ ταράξῃ τὸν ἄνδρα της, μετέβη εἰς τὸν κοιτῶνα καὶ μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθε φέρουσα μικρὸν δέμα. Ἐκάθισεν εἰς τὸ παρὰ τὴν σβεστὴν ἑστίαν σκαμνίον, ἤνοιξε τὸ δέμα καὶ ἤπλωσεν ἐπὶ τῶν γονάτων της τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο τὰ περιεχόμενα. Ἦσαν βρεφικὰ ἐνδύματα, δανεισθέντα ὡς δεῖγμα διὰ τὰ ἐργόχειρα εἰς τὰ ὁποῖα ἐσκόπευε ν' ἀφοσιωθῇ ἐφεξῆς. Καὶ τὰ ἔβλεπεν ἡ παππαδιὰ μετὰ πόθου, καὶ τὰ παρετήρει μετὰ βραδυτητος εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεκρύπτετο ἄλλο αἴσθημα ἢ ἡ περὶ τὴν ἐπεξεργασίαν των προσοχή. Καὶ διακόπτουσα τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐνδυμάτων, ἔστρεφεν ἐν τῷ μεταξὺ τὸ βλέμμα καὶ ἔβλεπε ρεμβάζουσα τὸν ἡσύχως κοιμώμενον σύζυγόν της.

Ἦχος βημάτων βαρέων προχωρούντων πρὸς τὴν οἰκίαν διέκοψεν αἴφνης τὴν ἔξω ἡσυχίαν. Τὰ βήματα διεκόπησαν πρὸ τῆς θύρας, καὶ τὸ ἄνω φύλλον αὐτῆς, ὑπεῖκον εἰς πίεσιν χειρὸς ὠθούσης ἔξωθεν, ἔτριζεν ἐλαφρῶς καὶ ἠνοίχθη κατὰ τὸ ἥμισυ. Τὸ φῶς εἰσῆλθεν ἄφθονον ἐντὸς τοῦ δωματίου, ἡ ἀναπνοὴ τοῦ ἱερέως μετέβαλλε ρυθμόν, ἀλλ' ὅμως δὲν ἔπαυσεν ἀντηχοῦσα, ἡ δὲ παππαδιὰ στρέψασα τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸ ἀνοιχθὲν θυρόφυλλον, ἔθεσε τὸ δάκτυλον εἰς τὰ χείλη ὅπως ἐπιβάλῃ σιωπὴν εἰς τὸν ἀνοίξαντα.

Ἐντὸς τοῦ φωτεροῦ τετραγώνου, τοῦ σχηματισθέντος διὰ τοῦ ἀνοίγματος τοῦ ἄνω μέρους τῆς θύρας, προέκυπτε τὸ στῆθος καὶ ἡ κεφαλὴ γέροντος χωρικοῦ. Τὸ παλαιὸν φέσιόν του περιέδεε μανδήλιον βαμβακερόν, τοῦ ὁποίου αἱ λευκαὶ ἄκραι ἐκρέμαντο ὄπισθεν πρὸς προφύλαξιν τοῦ ρυτιδωμένου αὐχένος του. Ὑπὸ τὸ φέσιον ἔλαμπον οἱ ζωηροὶ ὀφθαλμοί του σκιαζόμενοι ἀπὸ δασείας πολιᾶς ὀφρῦς. Ὁ ἰδρὼς ἔσταζεν ἀπὸ τοὺς κροτάφους του. Διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἐκράτει ράβδον στηριζομένην ἐπὶ τοῦ ὤμου του, ἀπὸ δὲ τὴν ἄκραν τῆς ράβδου ἐκρέματο ἐπὶ τῶν νώτων του καλάθιον σκεπασμένον μὲ φύλλα λαχάνων.

Ἡ παππαδιὰ ἐγερθεῖσα ἐπλησίασεν ἀφωνητὶ πρὸς τὴν θύραν.

— Καλὴ μέρα, Γεροθανάση, ἐψιθύρισε. Ὁ παππᾶς κοιμᾶται.

— Τὸ βλέπω, παππαδιά μου, ἀπεκρίθη ὁ γέρων, προσπαθῶν ἀνεπιτυχῶς νὰ καταβιβάσῃ εἰς ψιθυρισμὸν καὶ οὗτος τὸν ἦχον τῆς βραγχώδους φωνῆς του. Τὸ βλέπω, ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ ξυπνήσῃ.

— Τί τρέχει; Τί τὸν θέλεις;

— Δὲν τὸν θέλω ἐγώ, δόξα σοι ὁ Θεός! Ὁ λεπρὸς τὸν θέλει.

— Κύριε ἐλέησον! ὁ λεπρός! ἐπανέλαβεν ἡ παππαδιά.

Καὶ ἀνελογίσθη διὰ μιᾶς τοὺς φόβους τοῦ συζύγου της,—τὴν φρίκην τοῦ ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὸν λεπρὸν τὴν ἐξάσκησιν τῶν δυσχερῶν καθηκόντων του,—καὶ τὴν ἀπόστασιν ἕως εἰς τὸ ἄλλο

ἄκρον τῆς νήσου, ὅπου ὁ δυστυχὴς ἐκεῖνος διήρχετο τὸν ἔρημον βίον,—καὶ τὸν πολὺν καύσωνα τῆς θερινῆς ἐκείνης ἡμέρας.

— Ἐτελείωσαν, μοῦ φαίνεται, τὰ ψωμιά του, ὑπέλαβεν ὁ χωρικός.

— Κύριε ἐλέησον, ἐπανέλαβεν ἡ παππαδιά, μὴ εὑρίσκουσα ἄλλας λέξεις πρὸς ἔκφρασιν τῆς ἀθημονίας της, καὶ στρέφουσα τὰ ἀνήσυχα βλέμματα πρὸς τὸν καναπέν.

Ὁ ἱερεὺς ἤκουσε τὰ πάντα, ἀλλὰ τὰ ἤκουσεν ὡς εἰς ὄνειρον. Τὸ ἄνοιγμα τῆς θύρας διέκοψε τὸν ὕπνον του, ἀλλ' αἱ αἰσθήσεις του ἔμενον εἰσέτι εἰς νάρκωσιν, αἱ δὲ ἰδέαι συνωθοῦντο συγκεχυμέναι καὶ ἄνευ σειρᾶς ἐντὸς τῆς κεφαλῆς του. Εἶδε διὰ τῶν κλειστῶν βλεφάρων τὸ χυθὲν ἐντὸς τοῦ δωματίου φῶς, ἤκουσε τὴν γυναῖκά του προσαγορεύουσαν τὸν Γεροθανάσην, ἤκουσεν ὅτι ὁ λεπρὸς τὸν θέλει... Ἀλλ' ἡ τελευταία τοῦ γέροντος φράσις καὶ τὸ δεύτερον τῆς συζύγου του «Κύριε ἐλέησον» τὸν ἀφύπνισαν ἐντελῶς.

Ἀνέκυψε τὴν κεφαλήν, κατεβίβασε τοὺς πόδας, καὶ καθήμενος ἐπὶ τοῦ καναπέ, μὲ τὰς δύο χεῖρας στηριζομένας ἐπὶ τοῦ τάπητος, μὲ τὰ βλέμματα προσηλωμένα πρὸς τὴν θύραν καὶ τὰ χείλη ἡμιανοικτά, ἔμενεν ἀκίνητος καὶ σιωπηλός. Ἐσκέπτετο ἀρά γε; Ὄχι, δὲν ἐσκέπτετο, ἀλλ' ἐφαντάζετο ὅτι βλέπει ἐνώπιόν του τὴν ἐλεεινὴν καλύβην ἐπὶ τῶν βράχων, ὑπεράνω τῆς θαλάσσης, ὅπου πρὸ ἐτῶν πολλῶν, ὠθούμενος ὑπὸ παιδικῆς περιεργείας, ἐπλησίασε διὰ νὰ ἴδῃ τί ἐστι λεπρός. Ἐφαντάζετο ὅτι βλέπει τὸν δυστυχῆ τῆς καλύβης κάτοικον, καθὼς τὸν εἶδε τότε καθήμενον κατὰ γῆς εἰς τὴν σκιὰν μιᾶς κέδρου, καθαρίζοντα χόρτα ἄγρια ἐντὸς τῆς πηλίνης χύτρας του καὶ στρέφοντα μετ' ἀπορίας τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν μικρὸν ρασοφόρον. Ἀνεπόλει πῶς, ὅτε εἶδε τὴν ἀποτρόπαιον ἐκείνην μορφήν, ῥῖγος φρίκης τὸν κατέλαβε καὶ ἔφυγε δρομαῖος πρὸς τοὺς συντρόφους του, οἵτινες ἀτολμότεροι τὸν ἐπερίμενον μακρὰν τῆς καλύβης...

— Νὰ μὲ συμπαθήσῃς, παππᾶ μου, εἶπεν ὁ Γεροθανάσης. Σ' ἐξύπνησα. Ἀλλὰ ψυχομαχεῖ ὁ λεπρὸς καὶ σὲ θέλει, καὶ εἶναι πολὺς ὁ δρόμος ἕως ἐκεῖ. Ἴσως δὲν τὸν προφθάσῃς.

Ὁ παππᾶ Νάρκισσος ἠγέρθη.

— Παππαδιά, εἶπεν, ἡ δὲ φωνή του ἔτρεμεν ὀλίγον. Τὸ καλυμμαῦχι καὶ τὸ ράσον μου.

Ὑπήκουσεν ἐκείνη σιωπῶσα καὶ ἔφερεν ἐκ τοῦ κοιτῶνος τὰ ζητηθέντα.

— Δὲν θὰ κάμῃς πεζὸς τόσον δρόμον, παππᾶ μου, ὑπέλαβε θωπευτικῶς.

— Ὄχι, ὄχι, εἶπεν ὁ Γεροθανάσης. Πηγαίνω νὰ εὕρω κτῆμα κ' ἔρχομαι ἀμέσως νὰ τὸν πάρω.

— Θὰ ἔλθῃς μαζῆ μου; ἠρώτησεν ὁ ἱερεύς.

— Καὶ βέβαια!

Ὁ γέρων ἀνεχώρησεν ἐσπευσμένως πρὸς εὕρεσιν κτήματος, ὡς ὀνομάζουν εὐφήμως τὰ κτήνη των οἱ νησιῶται.

— Ἰδέ, ἔλεγεν ὁ ἱερεὺς πρὸς τὴν σύζυγόν του ἐνῷ ἔνιπτε τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον εἰς τὸν νεροχύτην. Ἰδέ, ὁ Γεροθανάσης εἶδε τὸν λεπρὸν καὶ τὸν ἐβοήθησε, ἔρχεται πεζὸς ἀπ' ἐκεῖ, καὶ εἶναι πρόθυμος νὰ κάμῃ πάλιν τὸν δρόμον μαζῆ μου. Διατί; Χάριν φιλανθρωπίας. Κ' ἐγὼ συλλογίζομαι τὴν φρίκην τοῦ νὰ παρασταθῶ εἰς τὸ ψυχομαχητὸν ἑνὸς χριστιανοῦ; Θὰ διστάσω ἐνῷ πρόκειται περὶ ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντός μου;

Ἡ παππαδιὰ τὸν ἤκουε προσπαθοῦντα διὰ τῶν λόγων τούτων νὰ ἀνυψώσῃ τὸ θάρρος του, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ προσθέσῃ τι καὶ αὕτη πρὸς ἐνίσχυσίν του. Ἐπρόσφερεν ἐν σιωπῇ τὸ προσόψιον εἰς τὸν ἄνδρα της, ἐκεῖνος δὲ ἐσπογγίσθη, ἐφόρεσε τὸ ράσον, ἔθεσεν ἐπὶ κεφαλῆς τὸ καλυμμαύχιον, ἐφίλησε τὴν σύζυγόν του εἰς τὸ μέτωπον καὶ ἐξῆλθε κρατῶν εἰς χεῖρας τὰ κλειδία τῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ οἰκία τοῦ ἱερέως ἔκειτο, τελευταία καὶ ἀπομεμονωμένη, εἰς τοὺς πρόποδας τῆς ἀποτόμου κορυφῆς, τῆς ὁποίας τὰ πλευρὰ κατεῖχον αἱ λοιπαὶ οἰκοδομαὶ τοῦ χωρίου, ὑπερκείμεναι ἀλλήλων. Εἰς τὸ μέσον περίπου αὐτῶν ἦτο ἡ μικρὰ ἐκκλησία τῆς Ὑπαπαντῆς, κτίριον παλαιὸν Βυζαντινοῦ ῥυθμοῦ, μὲ τροῦλον πυργοειδῆ ὑψούμενον ὑπεράνω τῶν πέριξ ταπεινῶν οἰκιῶν. Ἀπὸ τὴν οἰκίαν τοῦ ἱερέως μέχρι τῆς ἐκκλησίας ἡ στενὴ λιθόστρωτος ὁδὸς ἀνέβαινεν ἑλικοειδῶς, ὁ δὲ ἥλιος, ἀκτινοβολῶν κατὰ κάθετον, ἀποκαθίστα κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην τὴν ἀνάβασιν κοπιωδεστέραν τοῦ συνήθους.

Τὰ παράθυρα τῶν ἑκατέρωθεν οἰκίσκων ἦσαν κλειστά, ποῦ καὶ ποῦ ὅμως τὸ ἄνω φύλλον τῆς θύρας ἦτο ἀνοικτόν, ὁ δὲ οἰκοδεσπότης, ἢ καὶ ἡ σύζυγός του, στηρίζοντες τοὺς βραχίονας ἐπὶ τοῦ κλειστοῦ κάτω φύλλου ἐφαίνοντο περιμένοντες τὴν διάβασιν τοῦ ἱερέως. Ὁ Γεροθανάσης διαβαίνων διέδωκε τὴν εἴδησιν ὅτι ὁ λεπρὸς ἀποθνήσκει. Καὶ ἐχαιρέτα ὁ ἱερεὺς τοὺς χωρικούς. «—Καλὴ μέρα Κὺρ Γιάννη.—Ὥρα καλή, κυρὰ Θάναινα. —Ἡ εὐχή σου, παππᾶ μου.»

Προφανῶς εἶχον πάντες διάθεσιν δι' ἐκτενεστέραν συνδιάλεξιν, ἀλλ' ὁ παππᾶς ἐβιάζετο. Ἀνῆλθεν ἱδρωμένος εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἤνοιξε τὴν θύραν, εἰσῆλθεν ἐντὸς τοῦ δροσεροῦ ναοῦ, ἔλαβεν εὐλαβῶς ἐκ τοῦ ἀναιμάκτου θυσιαστηρίου τὸ ἱερὸν τῆς θείας μεταλήψεως σκεῦος καὶ τὸ εὐχολόγιόν του, τὰ ἐτύλιξεν ἐντὸς τοῦ περιτραχηλίου του, περιέδεσε τὸ περιτραχήλιον ἐντὸς μαύρης λινῆς ὀθόνης καὶ ἐξῆλθε.

Ἔκλειε μόλις τὴν θύραν τῆς Ἐκκλησίας ὅτε

ἤκουσε τὴν φωνὴν τοῦ Γεροθανάση παροτρύνοντος τὸ κτῆμα. Τὸ ζῶον δὲν ἐφαίνετο πρόθυμον εἰς ἐκδρομὴν ἐντὸς τοῦ καύσωνος. Ὁ ἱερεὺς προέβη εἰς προϋπάντησίν του, τὸ ἐθώπευσεν, ἀνέβη εἰς τὴν ῥάχην του ἀφοῦ ἐναπέθεσεν ἀσφαλῶς τὸ δέμα ἐντὸς τοῦ κόλπου του, καὶ ἤρχισεν ἡ πορεία. Ὁ γέρων χωρικὸς παρηκολούθει πεζός.

Πλειότεραι θύραι ἦσαν ἤδη ἀνοικταί, οἱ δὲ εὐσεβεῖς χωρικοί, γνωρίζοντες τί ἔφερεν ἐντὸς τοῦ κόλπου ὁ ἱερεύς, ἐσταυροκοποῦντο ἐνῷ διήρχετο. Εἰς τὴν θύραν τῆς οἰκίας του ἐπερίμενεν ἡ παππαδιά, σκιάζουσα διὰ τῆς χειρὸς τοὺς ὀφθαλμούς της. Μειδίαμα εὐφρόσυνον ἐπέλαμψεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἱερέως. Ἐκράτησε τὸ ζῶον πρὸ τῆς θύρας καὶ ἠθέλησε ν' ἀποτείνῃ τὸν λόγον πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἀλλὰ δὲν ἀνήρχοντο αἱ λέξεις εἰς τὰ χείλη του. Οὔτε ἐκείνη ἐπρόφερε λέξιν, ἐνῷ τὸν ἠτένιζε τρυφερῶς προσπαθοῦσα νὰ μειδιάσῃ. Ὁ παππᾶ Νάρκισσος ἐκίνησε τὴν κεφαλὴν πρὸς ἀποχαιρετισμόν, ἐκτύπησε τὸν λαιμὸν τοῦ ὄνου διὰ τοῦ σχοινίου τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν ἀντὶ χαλινοῦ, καὶ ἐπροχώρησε μετὰ τοῦ γέροντος. Τὸ βεβιασμένον μειδίαμα τῆς παππαδιᾶς ἐσβέσθη ἅμα εἶδε τὴν συνοδίαν ἀπομακρυνομένην, καὶ διὰ τοῦ ἀντιχείρος ἀπέμαξεν ἓν δάκρυ ἐκ τῶν βλεφαρίδων της.

Ὁ δρόμος ἐξηκολούθει καταβαίνων ἀναμέσον τῶν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ χωρίου ἀγρῶν καὶ ἀμπελώνων, ἔπειτα ἀνέβαινε πάλιν, διασχίζων πυκνὸν ἐλαιῶνα, μέχρι τῆς κορυφῆς τοῦ ἀπέναντι λόφου, ὅπου τρεῖς ἀνεμόμυλοι ἐπερίμενον πνοὴν ἀέρος ὅπως κινήσωσι τοὺς ἤδη ἀργοὺς ἱστιοφόρους τροχούς των. Ἐκεῖθεν ἠπλοῦτο εὐρὺ ὁροπέδιον κατωφερές, ἀπολῆγον εἰς βράχους ἀποκρήμνους πρὸς τὸ μεσημβρινὸν μέρος τῆς νήσου. Ἡ ὁδὸς ἦτο τραχεῖα καὶ ἀπερποίητος, ἀλλὰ καὶ ὁ Γεροθανάσης καὶ τὸ κτῆμά του ἐφαίνοντο συνειθισμένοι εἰς τὰς πέτρας, αἵτινες ἐπηύξανον τὸ δύσβαστον τοῦ ἐδάφους. Τοῖχοι χαμηλοί, ξηροτρόχαλοι, ἄνευ πηλοῦ ἢ ἀσβέστου, ἐχώριζον ἑκατέρωθεν τοὺς ἀμπελῶνας. Καθόσον δὲ ἡ ὁδὸς ἀπεμακρύνετο, διεδέχοντο τοὺς ἀμπελῶνας ἀγροὶ θερισθέντες ἤδη. Πέραν τῆς καλλιεργημένης ἐκτάσεως, ἀριστερόθεν μὲν τὸ ὁροπέδιον ἀνυψούμενον ἐσχημάτιζε σειρὰν λόφων θαμνοσκεπῶν, δεξιόθεν δὲ ἔκλινε βαθμιαίως πρὸς τὴν παραλίαν, καὶ ἡ κυανῆ τοῦ Αἰγαίου θάλασσα ἐξηπλοῦτο ἐκεῖθεν ἀπέραντος, ποικιλλομένη ἀπὸ τὰ ἀπέχοντα βουνὰ τῶν ἄλλων νήσων.

Ἦτο ἀληθῶς ὡραῖον τὸ θέαμα, ἀλλ' ὁ ἱερεὺς δὲν τὸ ἔβλεπε. Ὁ νοῦς του ἦτο ἀλλαχοῦ προσηλωμένος. Οἱ φόβοι, τοὺς ὁποίους ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ Γεροθανάση εἶχον κατ' ἀρχὰς περιστείλει, ἐπανήρχοντο καὶ πάλιν ἐντὸς τῆς ψυχῆς του. Αἱ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως προετοιμασίαι, ἡ παρουσία τῶν χωρικῶν εἰς τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν των, ἡ θέα τῆς συζύγου του, εἶχον ὁπωσδήποτε ἀναστηλώσει τὴν κλονιζομένην καρδίαν του. Ἀλλὰ τώρα εἰς τὴν ἐρημίαν τῆς ἐξοχῆς, ἐν τῷ μέσῳ τῆς σιωπῆς τὴν ὁποίαν ἐφαίνετο ἐπιτείνων ὁ διπλοῦς κρότος τῶν πετάλων τοῦ ζώου του καὶ τῶν βημάτων τοῦ γέροντος χωρικοῦ, ἐνῷ ὁ ἥλιος ἔκαιε τοὺς ὤμους του, εἰκόνες ἀπαίσιοι ἐξετυλίσσοντο καὶ πάλιν ἐνώπιον τῶν ἀφῃρημένων ὀφθαλμῶν του. Ἐπροσπάθει διὰ τῆς σκέψεως νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν φαντασίαν του, ἀλλ' ἡ σκέψις δὲν ἴσχυεν. Ἐφοβεῖτο, ἐφοβεῖτο ὁ δυστυχής!

Δὲν εἶχεν εἰσέτι ὁμιλήσει, ἀλλ' οὐδ' ὁ συνοδοιπόρος του διέκοψε τὴν σιωπήν. Ὅτε περιπατεῖ τις ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἐπὶ ἐδάφους δυσκόλου, ἀκολουθῶν μάλιστα τὸ βάδισμα ζώου εὐρώστου, δὲν θεωρεῖ συνήθως τὴν περίστασιν ἁρμόδιον πρὸς συνομιλίαν καὶ ἂν ἔτι δὲν ἔχει τὴν ἡλικίαν τοῦ Γεροθανάση. Ἐπὶ τέλους ὁ ἱερεὺς ἀνέκυψεν ἐκ τῶν ζοφερῶν ρεμβασμῶν του. Ἤκουσε τὸν γέροντα ὄπισθέν του ἀσθμαίνοντα καὶ σύρας πρὸς τὸ στῆθός του τὸ σχοινίον ἐκράτησε τὸν ὄνον. Ὁ χωρικὸς ἔσπευσε τὸ βῆμα καὶ ἦλθε πλησίον του.

— Τί ἔπαθες, παππᾶ μου; Τί στέκεις;

— Θὰ καταίβω ν' ἀναίβῃς σύ, καὶ ὅταν κουρασθῶ ἀλλάζομεν.

— Καλέ, τί λόγος! Νὰ καθήσω ἐγὼ καὶ νὰ περιπατῇς ἐσύ!

— Εἶσαι κουρασμένος, γέρο μου.

— Ἐγὼ κουρασμένος! Βαστοῦν ἀκόμη τὰ κόκκαλά μου κ' ἔγνοια σου! Ποῦ ἠκούσθη νὰ περιπατῇ ὁ παππᾶς μὲ τ' ἄγια καὶ νὰ πηγαίνῃ ἐμπρὸς ὁ ἀγωγιάτης μὲ τὸ κτῆμα. Ἐμπρός!

Τὸ πρᾶγμα δὲν ἐπεδέχετο περαιτέρω συζήτησιν. Ὁ ὄνος ὑπείκων καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν πίεσιν τῆς φωνῆς τοῦ γέροντος καὶ εἰς τὴν διὰ τοῦ γρόνθου του ἐπικύρωσιν τοῦ ἐκφωνηθέντος *Ἐμπρός*, ἐπανέλαβε ζωηρῶς τὴν πορείαν του. Ἀλλ' ὁ ἱερεὺς ἐχαλίνωσε τὴν ὁρμήν του διὰ ν' ἀκολουθῇ μετὰ πλειοτέρας ἀνέσεως ὁ πεζὸς γέρων καὶ διὰ νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν μετ' αὐτοῦ συνομιλίαν.

— Θὰ τὸν προφθάσωμεν ζωντανόν; Τί λέγεις;

— Τί νὰ σοῦ 'πῶ; Ὁ ἄνθρωπος εἶνε εἰς τὰ ἔσχατά του.

— Πῶς τὸν ἄφησες; Πῶς ἦτο;

— Πῶς νὰ εἶναι; Ὡσὰν ἄνθρωπος ὁποῦ ψυχομαχεῖ.

Τοῦτο ἤθελε νὰ μάθῃ ὁ ἱερεύς: Πῶς εἶναι ὁ ἄνθρωπος ὅτε ψυχομαχεῖ, ἀλλ' ἡ ἀπόκρισις τοῦ χωρικοῦ δὲν τὸν ἐφώτισε. Ἐπεθύμει ν' ἀκούσῃ περιγραφόμενον τὸ θέαμα τὸ ὁποῖον ἀπετροπιάζετο προτοῦ τὸ ἴδῃ. Ἤλπιζεν ὅτι ἡ ἐκ τῶν προτέρων περιγραφὴ ἤθελεν ἐξοικειώσει αὐτὸν πρὸς ὅ,τι παιδιόθεν ἐφαντάζετο μετὰ φρίκης. Καὶ ἐπάλαιεν ἐντὸς τῆς ψυχῆς του τὸ ἀνόητον αἴσθημα τοῦ φόβου πρὸς τὸ εὐγενὲς αἴσθημα τοῦ

καθήκοντος. Ἡ ἀδιαφορία μετὰ τῆς ὁποίας ὁ γέρων ὡμίλει περὶ τῆς ἀγωνίας τοῦ θανάτου, ἡ προθυμία μεθ' ἧς ἐπανήρχετο πρὸς τὸν ψυχορραγοῦντα λεπρόν, ἐπηύξανον τὴν ἐνδόμυχόν του ἐντροπὴν διὰ τὴν ἀτολμίαν του.

— Διατί ἦλθες μαζῆ μου, ἠρώτησε μετά τινα σιωπήν. Διὰ νὰ μὲ συντροφεύσῃς;

— Καὶ διὰ τοῦτο. Ἀλλ' ὄχι τόσον διὰ τοῦτο, ὅσον διὰ νὰ τὸν παρασταθῶ εἰς τὰ τέλη του. Ἐσύ, παππᾶ μου, νὰ τὸν μεταλάβῃς καὶ ἔπειτα νὰ φύγῃς. Ἐγὼ θὰ μείνω. Ὅλην του τὴν ζωὴν τὴν ἐπέρασεν ἔρημος καὶ μόνος, ἄς ἔχῃ ἕνα χριστιανὸν εἰς τὸ πλευρόν του ἐνῷ ἀποθνήσκει, ὁ κακόμοιρος!

— Εἶσαι ἀλήθεια καλὸς χριστιανός, Γεροθανάση. Ὁ Θεὸς νὰ σ' εὐλογήσῃ! Ἀλλὰ τὸ χρέος τοῦτο εἶναι ἰδικόν μου, καὶ θὰ τὸ ἐκτελέσω ἐγώ. Ἐγὼ θὰ τοῦ κλείσω τὰ βλέφαρα.

Καὶ ἠσθάνθη τὸν λάρυγγά του στενούμενον ὑπὸ συγκινήσεως.

Ἐξηκολούθησαν ἐν σιωπῇ τὴν ὁδοιπορίαν. Ἡ ὁδὸς δὲν ἐφράσσετο πλέον ἑκατέρωθεν ὑπὸ τοίχων, ἀλλὰ διέσχιζε θάμνους σχοίνων καὶ κομάρων καταβαίνουσα πρὸς τὰ ἀπόκρημνα τῆς νήσου παράλια. Ἐντὸς ὀλίγου ἔκαμψε πρὸς τ' ἀριστερὰ παρὰ τὰς ὑπωρείας γυμνοῦ λοφίσκου καὶ εἶδε μακρόθεν ὁ ἱερεὺς μίαν κέδρον ἐκεῖ μονήρη, ὑπὸ δὲ τὴν σκιὰν της τοὺς τοίχους τῆς καλύβης τοῦ λεπροῦ.

Πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν ὑπὸ τοὺς κλῶνας τῆς κέδρου ἐκείνης εἶδε ὁ Νάρκισσος τὸν δυστυχῆ ἐρημίτην, ὅστις πρὸ πολλῶν καὶ τότε ἐτῶν κατῴκει ἐκεῖ. Εἰς τὴν ἐσχατιὰν ἐκείνην τῆς νήσου, μόνος, ἔρημος, μακρὰν πάσης κοινωνίας ἀνθρώπων, διῆλθε τὸν βίον φέρων τὸ βάρος προγονικῆς συμφορᾶς, ἀνεύθυνος αὐτός, ζῶν ἄνευ ἐλπίδος, ἄνευ παρηγορίας, ἄνευ σκοποῦ. Ὀρφανός, ἄκληρος, ἄπορος, κατελήφθη νεώτατος ἔτι ὑπὸ τῆς βδελυρᾶς νόσου. Οἱ ὁμόχωροί του τὸν ἠνάγκασαν νὰ ὑποβληθῇ εἰς ἀπομόνωσιν, ἀναλαβόντες τὴν ὑποχρέωσιν τῆς συντηρήσεώς του.

Δὲν ἦτο βεβαίως ὑπέρογκον τὸ βάρος, τὸ ὁποῖον ἀνέλαβεν ἡ κοινότης τῆς νήσου. Ὁ Γεροθανάσης, τοῦ ὁποίου οἱ ὀλίγοι ἀγροί ἔκειντο πέραν τῆς καλύβης τοῦ λεπροῦ, ἀνεδέχθη τὴν μεταφορὰν τῆς ἑβδομαδιαίας προμηθείας ἄρτου. Ἀλλὰ δὲν περιωρίσθη εἰς τοῦτο ἡ ἀγαθότης τοῦ φιλανθρώπου χωρικοῦ. Ἐβοήθει τὸν ἄθλιον ἐρημίτην εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ μικροῦ κήπου του ἐπισκευάζων τὰ ἐργαλεῖά του, προμηθεύων σπόρους, δίδων συμβουλάς. Ἔμενε συνομιλῶν μὲ τὸν ἀσθενῆ, ἐξοικειωθεὶς ἐκ τῆς μακρᾶς συνηθείας πρὸς τὸ ἀπεχθὲς νόσημά του. Καὶ τὸν ἐπερίμενεν ὁ λεπρός, μετρῶν τὰς ἡμέρας καὶ τὰς ὥρας μέχρι τῆς προσεχοῦς ἐπισκέψεως. Ὁ Γεροθανάσης ἦτο ὁ μόνος σύνδεσμος μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ λοιποῦ κόσμου. Οὐδεὶς ἄλλος τὸν ἐπλησίαζε. Ἐὰν χωρικός τις διέβαινεν ἐκεῖθεν, τὸν προσηγόρευεν ἐνίοτε μακρόθεν, ἐναπέθετεν ἴσως ἐπὶ βράχου ἀπέχοντος τὴν ἐλεημοσύνην του, ἀλλ' οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ τὸν ἴδῃ καὶ νὰ τὸν ὁμιλήσῃ ἐκ τοῦ πλησίον.

Ὁ περὶ τὴν καλύβην κῆπος τοῦ λεπροῦ περιεκλείετο διὰ φραγῆς ἐκ σπάρτων καὶ κομάρων καὶ βοδοδαφνῶν. Ἀπέναντι τῆς θαλάσσης ἡ φραγὴ διεκόπτετο, δύο δὲ λίθοι ὀγκώδεις, ἐν εἴδει παραστάδων ἐσχηματίζον τὴν εἴσοδον, ἀλλὰ θύρα μεταξὺ τῶν λίθων δὲν ὑπῆρχε.

Ἐκεῖ ἐπέζευσεν ὁ παππᾶ Νάρκισσος. Ὁ Γεροθανάσης ἔδεσε διὰ τοῦ σχοινίου τοὺς δύο ἐμπροσθίους πόδας τοῦ ὄνου, πρὸς περιορισμὸν τῆς ἐλευθερίας τὴν ὁποίαν τῷ ἔδιδε, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν μικρὸν καλλιεργημένον περίβολον, προχωρῶν πρὸς τὴν καλύβην. Ὁ ἱερεὺς τὸν παρηκολούθει. Μετ' ὀλίγα βήματα ὁ χωρικὸς ἐστράφη.

— Κάθησε ὀλίγον ἔξω ἐκεῖ εἰς τὴν πέτραν, παππᾶ μου, νὰ ἰδῶ πρῶτα τί γίνεται μέσα ὁ ἄμοιρος αὐτός.

Ὁ ἱερεὺς ὑπήκουσε σιωπῶν. Ἔλαβε τὸ δέμα ἐκ τοῦ κόλπου του, τὸ ἔλυσε μὲ τὰς χεῖρας τρεμούσας ὀλίγον, ἔθεσε τὸ περιτραχήλιον μὲ τὰ ἐν αὐτῷ ἐπὶ τῆς πέτρας, ἀπέθεσεν ἐκεῖ καὶ τὸ καλυμμαύχιόν του, καὶ μὲ γυμνὴν τὴν κεφαλήν, τὰς χεῖρας σταυρωμένας ἐπὶ τοῦ στήθους, ἐπερίμενεν ὄρθιος τὸν γέροντα. Ἦτο κάτωχρος, Μία ἀκούσιος εὐχή, μία ἁμαρτωλὴ ἐπιθυμία εἰσέδυσεν αἴφνης εἰς τὴν ψυχήν του.—Ὦ! Ἐὰν ὁ γέρων ἐπανερχόμενος ἔλεγε: Τετέλεσται!—Ἀλλ' ἀπεδίωξε μετὰ ῥίγους τὸν πονηρὸν στοχασμόν, ἐπεκαλέσθη τὴν ἐξ ὕψους βοήθειαν, ἔκαμε τὸν σταυρόν του, καὶ λαβὼν ἐκ τοῦ διπλωμένου περιτραχηλίου τὸ εὐχολόγιον ἤρχισε ν' ἀναγινώσκῃ τὰς ὡραίας προσευχὰς τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας. Ἀνεγίνωσκε, καὶ ὅμως ὁ νοῦς του ἦτο εἰς τὴν καλύβην.—Διατί ἀργεῖ ὁ Γεροθανάσης;—Ἠθέλησε νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὴν θύραν τῆς καλύβης, ἀλλ' εἰς τὸ μέσον τοῦ περιβόλου ἐστάθη διστάζων. Ἠθέλησε νὰ ἐρωτήσῃ ἐκεῖθεν τὸν γέροντα, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμησε νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνήν.

Ἐπὶ τέλους ὁ γέρων ἐξῆλθε τῆς καλύβης. Ὁ ἱερεὺς τὸν ἠτένισε μὲ βλέμμα ἐρωτηματικόν.

— Ἦτον εἰς βύθος. Τὸν ἐξύπνησα μὲ κόπον. Μόλις ἀκούεται ἡ φωνή του. Ἔλαμψαν τὰ σβυσμένα του ὀμάτια ὅταν ἤκουσε ὅτι εἶσαι ἐδῶ. Ἔλα. παππᾶ, ἔλα νὰ τὸν μεταλάβῃς.

Ὁ ἱερεὺς ἐπέστρεψε πρὸς τὴν εἴσοδον, περιεβλήθη τὸ περιτραχήλιον, ἔλαβεν εὐλαβῶς εἰς χεῖρας τὰ ἅγια καὶ ἐπορεύθη πρὸς τὴν καλύβην. Ἡ ὠχρότης του μόνη ἐμαρτύρει τὴν ταραχήν του. Τὸ βῆμά του ἦτο στερεόν, αἱ χεῖρές του δὲν ἔτρεμον καθὼς πρίν, δὲν ἐδίσταζε πλέον, ἐνίκησε τοὺς τελευταίους ἐνδοιασμοὺς τῆς δειλίας ἡ συναίσθησις τῆς ἱερᾶς ἀποστολῆς του.

Ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν θύραν, ὁ γέρων ὅστις τὸν

ἠκολούθει παρὰ πόδας, ἔθιξεν ἐλαφρῶς τὸ ράσον του. Ὁ ἱερεύς, μὲ τὸν ἕνα πόδα ἐπὶ τοῦ κατωφλίου, ἐστάθη καὶ ἔστρεψε τὴν κεφαλήν. Ἡ ξανθή του κόμη ἐκυμάτιζε λυτὴ ἐπὶ τοῦ αὐχένος του.

— Παππᾶ μου, μὴ ἐγγίσῃς τὸ μανδήλι εἰς τὸ πρόσωπόν του. Ἐκεῖνος μὲ, παρήγγειλε νὰ τὸν σκεπάσω διὰ νὰ μὴ τὸν ἰδῇς.

— Καλά, εἶπεν ὁ ἱερεὺς σοβαρῶς. Μὴ ἔλθῃς μέσα ἐὰν δὲν σὲ κράξω.

Καὶ εἰσῆλθεν ἐντὸς τῆς καλύβης.

Ὁ Γεροθανάσης ἐκάθησεν ἐπὶ τῆς πέτρας παρὰ τὴν εἴσοδον καὶ ἐπερίμενε. Ἔμεινεν ἐπὶ ὥραν πολλὴν καθήμενος ἐκεῖ. Ἠπόρει πῶς ὁ ἱερεὺς οὔτε φαίνεται οὔτε ἀκούεται. Εἶχε τὴν περιέργειαν νὰ ὑπάγῃ πρὸς τὴν καλύβην, ἀλλὰ δὲν ἐτόλμα νὰ παρακούσῃ τὴν διαταγήν. Ἐπερίμενε λοιπόν, βλέπων τὴν κυανῆν θάλασσαν ρυτιδουμένην ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, ὅστις ἐγειρόμενος ἤρχιζε νὰ δροσίζῃ τὴν ἀτμοσφαῖραν. Οἱ περὶξ θάμνοι ἀνέδιδον εὐωδίαν ζωογόνον, αἱ σιταρῆθραι πετῶσαι ὁρμητικῶς πρὸς τὰ ὕψη ἐπλήρουν τὸν ἀέρα μὲ τὸ κελάδημά των, ἡ φύσις ἐφαίνετο φαιδρὰ ὅλη καὶ εὐτυχής, ἐνῷ ὁ λεπρὸς ἀπέθνησκεν ἐντὸς τῆς καλύβης του.

Αἴφνης ὁ γέρων χωρικὸς ἤκουσε βηματισμὸν πλησίον του ἐλαφρόν. Ἐστράφη ἀπορῶν καὶ εἶδεν ἐρχομένην πρὸς τὴν καλύβην τὴν γυναῖκα τοῦ ἱερέως. Ἠγέρθη ἀμέσως καὶ προέβη εἰς προϋπάντησίν της.

— Τί σοῦ ἦλθε νὰ κάμῃς τόσον δρόμον πεζή, παππαδιά;

— Ἐνόμιζα ὅτι θὰ σᾶς ἀπαντήσω εἰς τὰ μισὰ τοῦ δρόμου καὶ ὀλίγ' ὀλίγον ἦλθα ἕως ἐδῶ. Ποῦ εἶναι ὁ παππᾶς;

— Μέσα, μὲ τὸν λεπρόν.

— Ζῇ ἢ ἀπέθανε;

— Ὅ,τι καὶ ἂν σοῦ 'πῶ σὲ γελῶ.

— Δὲν πηγαίνεις νὰ ἰδῇς.

— Μοῦ τὸ ἔχει ἐμποδισμένον ὁ παππᾶς.

Ἡ παππαδιὰ ἐσιώπησεν ἐπ' ὀλίγον καὶ ἔπειτα ἐπανέλαβε μετά τινος ἀνησυχίας:

— Θὰ νυκτωθῆτε ἐδῶ.

— Δὲν πειράζει. Ἔχει φεγγάρι. Μόνον ἐσύ, τί ἤθελες νὰ ἔλθῃς;

— Ἔφερα τὸ ράσον.

Καὶ ἔδειξε κρεμάμενον ἐπὶ τοῦ βραχίονός της ἐπιμελῶς διπλωμένον, τὸ καλὸν ράσον τοῦ παππᾶ Ναρκίσσου.

— Τί τὸ ἔφερες; Μὴ εἶνε κρῦον νὰ τὰ φορέσῃ ἐπανωτά;

— Ἴσως χρειασθῇ, εἶπεν ἡ παππαδιά.

Μετά τινα σκέψιν ὁ Γεροθανάσης ἐπρόσθεσεν:

— Μὴ δὲν τὸ θέλεις τὸ ἄλλο ἀπὸ φόβον;

— Ἐξεύρω κ' ἐγώ; Ἀρρώστια εἶναι. Ὅποιος φυλάγει τὰ ροῦχά σου ἔχει τὰ μισά.

Καὶ λέγοντες ταῦτα ἔφθασαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ περιβόλου.

— Κάθησ' ἐδῶ, παππαδιά, εἰς τὴν πέτραν. Θὰ εἶσαι κουρασμένη.

— Ὄχι, δὲν ἐκουράσθηκα. Νὰ 'πάγω μέσα, Γεροθανάση;

— Νὰ μὴ θυμώσῃ ὁ παππᾶς.

Ἡ παππαδιὰ ἐκάθησεν ἐπὶ τῆς πέτρας. Ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν ἔστρεφε τὴν κεφαλὴν πρὸς τὴν καλύβην, ἡ ἀνησυχία ἐζωγραφίζετο εἰς τὸ πρόσωπόν της. Ὁ γέρων τὴν ἐλυπήθη, ἢ συνεμερίζετο ἴσως καὶ αὐτὸς τὴν ἀνυπομονησίαν της.

— Μὴ χολοσκάνῃς, εἶπε. Πηγαίνω σιγὰ σιγὰ νὰ ἰδῶ.

Ἐπροχώρησε βραδέως πρὸς τὴν καλύβην τείνων τὰ ὦτα ἀνὰ πᾶν βῆμα. Δὲν ἤκουε τίποτε. Ὅτε ἔφθασεν εἰς τὴν θύραν ἐστάθη. Ὁ ἱερεὺς ἔλεγέ τι ταπεινῇ τῇ φωνῇ. Μόλις ἠδύνατο ν' ἀκούσῃ ὁ γέρων. Ἔκυψε τὴν κεφαλὴν ἐντὸς τῆς καλύβης. Τοῦ λεπροῦ ἡ κεφαλὴ δὲν ἐφαίνετο. Τὴν ἀπέκρυπτον τὰ νῶτα τοῦ ἱερέως, ὅστις γονατιστὸς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, κλίνων τὸν αὐχένα πρὸς τὸν λεπρόν, προσηύχετο. Ἡ λευκὴ ὀθόνη διὰ τῆς ὁποίας ὁ Γεροθανάσης εἶχε καλύψει τὸ πρόσωπον τοῦ ἀσθενοῦς, ἔκειτο ἐκεῖ ἐρριμμένη παρὰ τοὺς πόδας του.

Ὁ χωρικὸς ἀπεσύρθη ἡσύχως καὶ ἐπέστρεψε πρὸς τὴν εἴσοδον. Ἡ παππαδιὰ ἀκίνητος ἐπὶ τῆς πέτρας, ἀκολουθοῦσα διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τὰς κινήσεις του, ἐπερίμενε τὴν ἐπιστροφήν του.

— Τί εἶδες; ἠρώτησε.

— Τίποτε.

Κατ' ἐκείνην τὴν στιγμὴν ὁ ἱερεὺς ἐξῆλθε τῆς καλύβης καὶ μὲ βήματα ἀργὰ διέσχισε τὸν κῆπον. Δὲν ἐφόρει τὸ ράσον του. Εἰς τὰς ἀνυψουμένας χεῖρας ἐκράτει τὸ εὐχολόγιον καὶ τὸ ἀρτοφόριον. Ἐβάδιζε μὲ ὀρθίαν καὶ ἀκίνητον τὴν κεφαλήν, μὲ τὸ βλέμμα ἤρεμον, ἐνῷ ἔσειεν ὁ ἄνεμος τὴν λυτὴν κόμην του. Ἐφαίνετο ἄλλος ἤδη ἄνθρωπος!

Ἐπλησίασε πρὸς τὸν γέροντα καὶ πρὸς τὴν σύζυγόν του χωρὶς οὐδεμίαν νὰ ἐκφράσῃ ἀπορίαν διὰ τὴν ἔλευσίν της. Ἀμφότεροι ἐκεῖνοι δὲν ἐκινήθησαν πρὸς προϋπάντησίν του. Τὸν ἐπερίμενον νὰ ἔλθῃ. Δὲν ἀπηύθυναν ἐρώτησιν πρὸς αὐτόν. Ἐπερίμενον νὰ ὁμιλήσῃ.

— Ἀνεπαύθη, εἶπεν ὁ ἱερεύς.

Ὁ Γεροθανάσης καὶ ἡ παππαδιὰ ἔκαμαν ἐν σιωπῇ τὸν σταυρόν των.

— Δύριον τὸ πρωὶ θὰ ἔλθωμεν νὰ τὸν θάψωμεν, ἐξηκολούθησεν.

Ἡ φωνή του εἶχέ τι τὸ σοβαρόν, τὸ ἐπιβάλλον. Οὐδέποτε ἡ σύζυγός του τὸν ἤκουσεν ὁμιλοῦντα οὕτω. Τὸν ἤκουε καὶ τὰ δάκρυα ἀνέβαινον ἡσύχως εἰς τοὺς ὀφθαλμούς της. Ἠσθάνετο ὅτι ἡ δοκιμασία αὕτη ἐνίσχυσε διὰ παντὸς τὴν ψυχήν του.

— Νὰ μείνω ἐδῶ τὴν νύκτα, ἠρώτησεν ὁ Γεροθανάσης.

— Μεῖνε. Θὰ ἔλθω πολὺ πρωΐ.

Καὶ βλέπων τὴν σύζυγόν του ἥτις ἔτεινε πρὸς αὐτὸν τὸ ράσον,

— Καλὰ ἔκαμες καὶ μοῦ τὸ ἔφερες, εἶπε. Ἐσκέπασα μὲ τὸ ἄλλο τὸν νεκρόν.

Καὶ βαδίζοντες ὁ εἰς παρὰ τὸν ἄλλον ἐπέστρεψαν εἰς τὴν οἰκίαν των πεζοὶ ὁ ἱερεὺς καὶ ἡ σύζυγός του.

Δ. Βικελας

ΘΗΣΑΥΡΟΙ ΥΠΟΓΕΙΟΙ

Σημασία αὐτῶν πρὸς ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ

[Συνέχεια· ἴδε προηγούμ. φύλλον.]

Προτιθέμενοι νὰ ἐξετάσωμεν νῦν τίς ἡ ὠφέλεια ἣν προσπορίζεται ὁλόκληρος ἡ ἀνθρωπότης ἀπὸ τῶν θησαυρῶν τούτων οὓς ἐκληρονόμησαν ἡμῖν οἱ προϊστορικοὶ χρόνοι, ἠδυνάμεθα δι' ὀλίγων λέξεων νὰ παραστήσωμεν ταύτην, λέγοντες ἁπλῶς ὅτι οἱ λιθάνθρακες ἀντικαθιστῶσι τὸ ξύλον, διότι ὀλίγαι εἶνε αἱ χρήσεις τῶν λιθανθράκων ἃς δὲν δύναται ν' ἀναπληρώσῃ οὕτως ἢ ἄλλως τὸ ξύλον ἢ ὁ ἀπ' αὐτοῦ κατασκευαζόμενος ἄνθραξ. Ἀλλὰ ἡ σπουδαιότης τῶν λιθανθράκων κεῖται ἐν τούτῳ κυρίως ὅτι ἄνευ αὐτῶν οὔτε κατὰ προσέγγισιν δὲν θὰ ἐπήρκει ὅπως πληρώσῃ τὰς ἀνάγκας τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας ἡ ποσότης τῶν ξύλων ἡ παραγομένη ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ζωνῶν τῆς γῆς ἢ ἐν χώραις προσιταῖς εἰς τὴν μεταφορὰν καὶ μὴ κειμέναις μακρὰν εἰς μεγάλας ἀποστάσεις. Ἅπασα ἡ δασώδης ἐπιφάνεια τῆς Εὐρώπης ὑπολογίζεται εἰς 260,962,100 ἑκτάρια, ἅτινα ἐτησίως αὐξάνονται κατὰ 3 περίπου τετρ. μέτρα τὸ ἑκτάριον. Ὑπολογίζοντες οὕτω τὴν ἐτησίαν αὔξησιν τῆς ξυλώδους οὐσίας τῶν δασῶν, ἔχομεν 810 ἑκατομ. κυβικῶν μέτρων, ἤτοι 567 ἑκατομμύρια τόννων νεοκοπεῖς ξύλου, ἅτινα ἐὰν ὄντως πάντα ἐκόπτοντο ἀπὸ τῶν δασῶν καὶ πάντα ἐχρησίμευον ὡς καύσιμα ξύλα ἤθελον ἀναλογεῖ πρὸς 190 ἑκατομμύρια τόννων λιθανθράκων. Ὁ ἀριθμὸς ὅμως οὗτος οὔτε κατὰ προσέγγισιν φθάνει τὴν ἐτησίαν κατανάλωσιν τῶν λιθανθράκων ἐν Εὐρώπῃ, ἣν ὑπολογίζουσιν εἰς 300 ἑκατομ. περίπου. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ ἄνω ἀριθμὸς τῶν καυσίμων ξύλων ἐπήρκει, ἤτο δυνατὸν νὰ ὑπάρξωμεν ἄνευ οἰκοδομησίμου ξυλείας, ἢ ἠδυνάμεθα κατὰ δεύτερον λόγον νὰ ξυλευθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀπεράντων δασῶν τῆς Ῥωσσίας καὶ μεταφέρωμεν τὰ ξύλα εἰς τὴν δυτικὴν Εὐρώπην; Καὶ ἂν δὲ ἦτό ποτε πιθανὸν ὅτι τὰ ξύλα θὰ ἐπήρκουν πρὸς ἀντικατάστασιν τῶν λιθανθράκων, τὰ ξύλα ταῦτα τὰ διὰ τοὺς λοιποὺς *συγγενεστέρους*, οὕτως εἰπεῖν, σκοποὺς χρήσιμα θὰ ἐγίνοντο βαρύτιμα. Τὴν περίσσειαν τοῦ ξύλου καὶ χρησιμοποίησιν αὐτοῦ εἰς οἰκοδομίαν, ναυπηγίαν, τεχνουργίαν κ.τ.λ. χρεωστοῦμεν εἰς τοὺς λιθάνθρακας. Εἰς αὐτοὺς ἐπίσης χρεωστοῦμεν ἐμμέσως τὴν συμπλήρωσιν μεγάλης ποσότητος τῆς γιγαντώδους καὶ ἀδιακόπως αὐξανομένης καταναλώσεως χάρτου διὰ ξύλου, ἄνευ τῆς ὁποίας ὁ χάρτης θὰ ἐγίνετο βαρύτιμος, ἂν δὲν εἴχομεν τοὺς λιθάνθρακας ὡς καύσιμον ὕλην. Ἐν γένει δὲ φαίνεται ὅλως ἀκατάληπτον πῶς ἦτο δυνατὸν ὁ ἄνθρωπος ἄνευ λιθανθράκων νὰ φθάσῃ εἰς τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς βιομηχανίας, ἥτοι ταύτό, εἰς τὸν σημερινὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ.

Πρὸς τοῦτο ἐξετάσωμεν δι' ὀλίγων οἵας ὑπηρεσίας παρέχουσιν ἡμῖν οἱ λιθάνθρακες, καὶ ἐπὶ τίνων περιστάσεων γίνεται χρῆσις αὐτῶν.

Καὶ ἐν πρώτοις ἀνάγκη νὰ προτάξωμεν τὴν χρῆσιν τῶν λιθανθράκων πρὸς ἄναψιν καὶ θέρμανσιν τῶν οἰκιακῶν ἑστιῶν, αἵτινες ὑπῆρξαν ἡ πρώτη ἐφεύρεσις ἥτις διεχώρισε τὸν ἀνθρώπινον τρόπον τοῦ ζῆν ἀπὸ τοῦ τῶν τελειοτέρων ζῴων. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἡ ἄναψις καὶ θέρμανσις τῶν ἑστιῶν διὰ ξύλων διατηρεῖται πρὸ μακροτάτου χρόνου καὶ ἔχει μεγαλητέραν ἔκτασιν τῆς διὰ λιθανθράκων ἐν τῇ βιομηχανίᾳ, διότι ἡ τυχὸν μεγαλητέρα ἀξία τῶν ξύλων δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν οὔτε γίνεται αἰσθητὴ ὅπως εἰς τὴν βιομηχανίαν ἕνεκα τῆς μείζονος καθαριότητος, ἁπλότητος καὶ εὐκολίας τῆς διὰ ξύλων θερμάνσεως, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου εἶνε γεγονὸς ἀναμφισβήτητον ὅτι ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ Γερμανίᾳ ἡ θέρμανσις τῶν οἰκιῶν διὰ ξύλων περιορίζεται ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος, καὶ ὅτι παραχωρεῖ τὴν θέσιν αὐτῆς εἰς τὴν πολλῷ εὐθηνοτέραν θέρμανσιν διὰ λιθανθράκων. Ἀποκλειστικῶς δὲ διὰ λιθανθράκων γίνεται ἡ θέρμανσις ὅπου εἶνε ἀνάγκη νὰ μεταδοθῇ ἡ θερμότης ὑπὸ κεντρικῆς τινος ἑστίας εἰς πέριξ οἰκοδομήματα καὶ χώρους, οἷον εἰς δημόσια καταστήματα ἢ καὶ εἰς μεγάλας ἰδιωτικὰς οἰκίας. Ἡ μέθοδος αὕτη τῆς θερμάνσεως εἶνε πρὸ καιροῦ ἐν χρήσει ἐν τῇ Βορείῳ Ἀμερικῇ, καίτοι αὐτόθι μεταχειρίζονται καὶ ξύλα, ἐν δὲ τῇ Ἀγγλίᾳ δαπανῶνται ἐτησίως ὑπὲρ τὰ 20 ἑκατομμύρια τόννων λιθανθράκων εἰς οἰκιακὰς ἀνάγκας.

Μεταβαίνοντες νῦν εἰς τὴν χρῆσιν τῶν λιθανθράκων εἰς τὴν βιομηχανίαν, δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐνδιατρίψωμεν εἰς τὰς μικρὰς βιομηχανικὰς τεχνουργίας, αἵτινες ἔχουσιν ἀνάγκην καυσίμου ὕλης. Ἀρκεῖ νὰ εἴπωμεν ἁπλῶς τὴν λέξιν *ἀκμὴς* ὅπως πείσωμεν πάραυτα ἕκαστον ὅτι ἡ ἀνθρωπότης ἀδύνατον νὰ ζήσῃ ἐφεξῆς ἄνευ ἀνθράκων. Χῶραι θερμαίνουσαι τὸν ἀτμολέβητα διὰ ξύλων, ἀχύρων ἢ καὶ διὰ τύρφης δὲν εἶνε προκεχωρημέναι εἰς τὸν πολιτισμόν. Παραγωγὴ ἀτμοῦ διὰ τῶν ὕλων τούτων δεικνύει κατάστασιν μεταβατικὴν ἀπὸ τῆς χρονικῆς περιόδου τῶν ἀρχεγόνων δασῶν ἢ ἀπὸ τῶν στεππῶν εἰς τὸν πολιτισμόν, ὅπως π.χ. εἰς τὰς δυτικὰς καὶ νοτίους χώρας τῆς βορείου Ἀμερικῆς καὶ ἐν Ῥωσσίᾳ.

Ἀλλὰ καὶ ἡ τοιουτότροπος θέρμανσις δὲν δύναται νὰ διαρκέσῃ ἐπὶ μακρόν, διότι ἐν πολλαῖς π. χ. χώραις τῆς βορείου Ἀμερικῆς ἤρξαντο νὰ αἰσθάνωνται τὴν ἄνουν σπατάλην τῶν ξύλων, δι' ἧς εἰς δύο ἢ τρεῖς γενεὰς ἀνθρώπων κατεστράφη ἡ βλάστησις ὁλοκλήρων ἑκατονταετηρίδων, χωρὶς νὰ ἐπέλθῃ ποιά τις ἀντικατάστασις. Ἀλλ' ἐκεῖ τοὐλάχιστον δύναταί τις νὰ παρηγορηθῇ, ἀναλογιζόμενος ὅτι ὑπάρχουσιν ἐγγὺς οἱ ὑπόγειοι θησαυροὶ τῶν λιθανθράκων, ἐνῷ χῶραι, αἵτινες οὐ μόνον εἶνε πτωχαὶ εἰς λιθάνθρακες ἀλλὰ καὶ μακρὰν τῶν ἀνθρακωρυχείων, οἷαι π.χ. εἶνε χῶραί τινες τῆς Ῥωσσίας, εὑρίσκονται εἰς πολλῷ χείρονα κατάστασιν. Οὐδέποτε δύναται ἐνταῦθα νὰ ἱδρυθῇ μόνιμος καὶ ἐκτεταμένη βιομηχανία· μόνον δὲ ἡ ἐργασία διὰ τῶν χειρῶν δύναται νὰ παραγάγῃ τι καὶ τοῦτο μόνον ὅταν ἡ κινητήριος δύναμις εἶνε ὅλως δευτερεύουσα καὶ ἐπουσιώδης.

Τί δὲ δὲν ἐκτελεῖ ὁ ἀτμός; Παραλείποντες τὴν χρῆσιν αὐτοῦ ὡς δυνάμεως θερμαντικῆς δι' ἀπ' εὐθείας εἰσροῆς ἢ δι' ἀπαγωγῶν σωλήνων, ἀναφέρομεν τὴν χρῆσιν αὐτοῦ ὡς δυνάμεως κινητικῆς καὶ πηγῆς δυνάμεως ἐργατικῆς, διὰ τῆς μεταβολῆς τῆς ἐν ἐντάσει δυνάμεως αὐτοῦ ἐντὸς τῶν ἀτμομηχανῶν εἰς ἀληθῆ κίνησιν καὶ ὑπερνίκησιν ἀντιστάσεων.

Ἡ ὑπὸ τῶν ἀτμομηχανῶν τελουμένη ἐργασία εἴθισται γενικῶς νὰ ἐκφράζεται διὰ τῆς δυνάμεως τῶν ἵππων. Ἐὰν ὅμως ἀντὶ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἀτμομηχανῶν, τῶν τρεφομένων μόνον δι' ἀνθράκων, εἴχομεν ἀληθεῖς ἵππους, ποῦ ἠθέλομεν εὕρει τροφὴν ὅπως θρέψωμεν τὰ ἑκατομμύρια αὐτῶν; Καὶ ἂν δὲ δὲν λάβωμεν ποσῶς ὑπ' ὄψιν ἡμῶν τὴν *πολλῷ εὐθηνοτέραν* ἐργασίαν διὰ τοῦ ἀτμοῦ, πάλιν δὲν δυνάμεθα ν' ἀντικαταστήσωμεν τὰς ἐξόχους καὶ ἰσχυρὰς ἰδιότητας ἀτμομηχανῆς ἐργοστασίου ἢ ἀτμοπλοίου ἢ ἄλλου τινὸς μηχανισμοῦ διὰ μεγάλου ἀριθμοῦ ἵππων ἐχόντων σάρκας καὶ αἷμα. Οὔτε θὰ ἦτο δέ ποτε δυνατὸν ἄνευ τῆς δυνάμεως τοῦ ἀτμοῦ νὰ ἐκτελεσθῇ πλῆθος ἐργασιῶν, ἄνευ τῶν ὁποίων οὔτε δυνάμεθα σήμερον νὰ σκεφθῶμεν ὕπαρξιν ἀξίαν ἀνθρώπων. Ἀτμομηχαναὶ κινοῦσι τὰς ἀτράκτους ἐφ' ὧν τυλίσσεται τὸ νῆμα καὶ τοὺς ἱστοὺς ἐφ' ὧν ὑφαίνεται τὸ ὕφασμα, ἀτμομηχαναὶ κινοῦσι τοὺς τόρνους καὶ πολυάριθμα ἄλλα ἐργαλεῖα δι' ὧν εἰσὶ κατηρτισμέναι αἱ μηχαναὶ τῶν ὑφασματουργείων καὶ ἄλλων βιομηχανικῶν καταστημάτων· αἱ ἀτμομηχαναὶ εἰσέδυσαν ἀπανταχοῦ. Ὁ βαφεὺς καὶ γναφεὺς οὐδόλως δύναται σήμερον νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ ἀτμοῦ, ἐπίσης δὲ ὁ ἀνθογράφος τῶν ὑφασμάτων. Δι' ἀτμοῦ ἐπίσης ὑφαίνονται, πλέκονται, λευκαίνονται, χρώννυνται ἢ κοσμοῦνται αἱ οὐσίαι δι' ὧν ἐνδυόμεθα ἢ κοσμοῦμεν τοὺς οἴκους μας ἢ ἐν γένει χρησιμοποιοῦμεν εἰς τὴν οἰκιακὴν ἡμῶν οἰκονομίαν. Μικροτέρας ἐκτάσεως, ἀλλ' ἱκανῶς μεγάλη ἐν τισι χώραις εἶνε ἡ χρῆσις τοῦ ἀτμοῦ εἰς τὴν βιομηχανίαν τῶν τροφίμων π.χ. ἐν Γαλλίᾳ, Γερμανίᾳ, Ἀγγλίᾳ. Εἰς χώρας ἔνθα ὑπάρχει διαρκὴς κινητήριος δύναμις τοῦ ὕδατος δὲν ἀλέθεται ὁ σῖτος δι' ἀτμοῦ· ἀλλὰ καὶ τότε μόνον σχετικῶς μικραὶ πόλεις δύνανται νὰ στερηθῶσι τῶν ἀτμομύλων. Ζακχαροποιεῖα, ζυθοποιεῖα καὶ οἰνοπνευματοποιεῖα μόνον ἐν σμικρῷ δύνανται νὰ ὑπάρξωσιν ἄνευ ἀτμοῦ. Ὁ κρεωπώλης καὶ τυροκόμος ἐργάζονται εἰσέτι παρ' ἡμῖν ἄνευ ἀτμοῦ, οἱ ἀμερικανικοὶ ὅμως ἀλάντες καὶ οἱ τυροὶ εἶνε προϊόντα τῆς δυνάμεως τοῦ ἀτμοῦ, πολὺ δὲ ὀλίγαι ἐκ τῶν μεγάλων χωρῶν τῆς κεντρικῆς καὶ νοτίου Εὐρώπης θὰ ἠδύναντο νὰ προμηθεύωνται τὰ πρὸς ζωάρκειαν ἂν μὴ ὁ ἀτμὸς μετέφερεν εἰς αὐτὰς ἀλλαχόθεν μέγα μέρος τῶν τροφίμων αὐτῶν. Καὶ ἡ μικρὰ δὲ τιμὴ τῶν δημητριακῶν καρπῶν, δι' ἧς ἡ Ἀμερικὴ συναγωνίζεται πρὸς τοὺς Εὐρωπαίους γεωκτήμονας πρὸ τῶν ἰδίων αὐτῶν θυρῶν, εἶνε συνέπεια τῆς καταπληκτικῆς αὐτόθι ἀναπτύξεως τῆς ἀτμοκινήτου βιομηχανίας, δι' ἧς ὅσον ἐν οὐδεμιᾷ ἄλλῃ χώρᾳ τῆς Εὐρώπης, οὔτε ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ, δι' ἀτμοκινήτων γεωργικῶν μηχανῶν θερίζουσι καὶ ἀλωνίζουσι καὶ ἐν γένει ἐκτελοῦσι πᾶσαν γεωργικὴν ἐργασίαν.

Ἐὰν ἐσκοποῦμεν νὰ διατρίψωμεν ἐπὶ πολὺ ἐπὶ τῶν πολυαρίθμων ἐφαρμογῶν τῶν ἀτμομηχανῶν, ἐξ ὧν ἤδη ἀνεφέραμεν τὰς ἐγγύτατα θιγούσας τὸν καθημερινὸν τοῦ ἀνθρώπου βίον, ἠθέλαμεν κουράσει τὸν ἀναγνώστην, ἀναγράφοντες ξηρὸν κατάλογον τῶν πολυπλήθων τοῦ ἀτμοῦ χρήσεων. Μίαν ὅμως ἐφαρμογήν, τὴν μεγαλητέραν πασῶν καὶ σπουδαιοτέραν αἰσθανόμεθα τὴν ἀνάγκην νὰ μὴ παρασιωπήσωμεν, ἤτοι τὴν τοῦ ἀτμοῦ πρὸς κίνησιν τῶν σιδηροδρόμων καὶ ἀτμοπλοίων. Οὐδεμία ἄλλη δύναμις φυσικὴ οὔτε ἄλλη τις παραγομένη ἐκ ζωσῶν ὀργανώσεων ἦτο δυνατὸν ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν ἀτμόν. Μόνον διὰ τοῦ ἀτμοῦ δύναται νὰ κινηθῇ σιδηροδρομικὴ μηχανὴ ἢ πλοῖον μέγα ἀνεξαρτήτως τοῦ πνέοντος ἀνέμου. Διότι καὶ εἰς αὐτὰς ἔτι τὰς μοναδικὰς περιστάσεις καθ' ἃς μετεχειρίσθησαν τὸν ἠλεκτρισμὸν ὡς κινητήριον δύναμιν, πρῶτον τίθεται ἡ ἀτμομηχανὴ εἰς κίνησιν, ἀπὸ ταύτης δὲ μεταβιβάζεται ἡ δύναμις εἰς τὴν ἠλεκτρικὴν καὶ μεταδίδει δι' αὐτῆς τὴν κίνησιν. Καὶ ὁ ἀπειρότατος δὲ καὶ ἀγροικότατος τῶν ἀνθρώπων γνωρίζει σήμερον καὶ αἰσθάνεται οἵαν σημασίαν ἔχουσι διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ὅλην οἱ σιδηρόδρομοι καὶ τὰ ἀτμόπλοια. Πρὸς κίνησιν

ὅμως αὐτῶν μόνον οἱ λιθάνθρακες εἶνε κατάλληλοι ἕνεκα τοῦ μικροῦ χώρου ὅστις ἀπαιτεῖται πρὸς ἀποταμίευσιν αὐτῶν, κατ' ἐξαίρεσιν δὲ γίνεται χρῆσις εἴς τινας σιδηροδρομικὰς μηχανὰς καὶ ἄλλων θερμαντικῶν ὑλῶν, οἷον ξυλανθράκων ἢ κόκ.

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενοι ἀνακφέρομεν τοὺς λόγους τοῦ διασημοτέρου τῶν ζώντων στατιστικῶν τοῦ Ἐρνέστου Ἔγγελ, ὅστις ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ «Ἡ ἑκατονταετηρὶς τοῦ ἀτμοῦ» λέγει τὰ ἑξῆς.

«Ἡ ὑπέροχος τοῦ ἀτμοῦ θέσις δι' ἧς οὗτος ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ ἔλαβε τεραστίαν ἀνάπτυξιν καὶ ἐγένετο ταὐτοχρόνως ὁ κύριος παράγων τοῦ σημερινοῦ πολιτισμοῦ θέλει δράσει ἐπὶ μακρὸν ἔτι χρόνον. Διότι ἡ τεχνουργικὴ καὶ ἡ βιομηχανία δὲν παρέλαβον αὐτὸν μόνον ὡς τινα νέαν δύναμιν ἄγνωστον μέχρι τοῦδε καὶ ἀμεταχείριστον, ἀλλ' ἕνεκα τῶν λαμπρῶν ἰδιοτήτων ἃς ὡς κινητήριος δύναμις κέκτηται, ἤτοι τοῦ νὰ δύναται νὰ μερισθῇ, νὰ συγκεντρωθῇ ἢ νὰ μεταβιβασθῇ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον. Ἕνεκα τούτου ἐνίκησεν ὅλας τὰς πρὶν ἐν χρήσει δυνάμεις καὶ ἀπεμάκρυνεν ὅλην τὴν τεχνουργικὴν ἀπὸ τῆς χρήσεως αὐτῶν. Ἡ μυϊκὴ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου δυσκόλως δύναται νὰ συγκεντρωθῇ πέραν στενῶν ὁρίων, παραλύει ταχέως καὶ ἑπομένως δρᾷ δυσαναλόγως. Ἡ δύναμις τοῦ ἀνέμου, ὅτε μὲν ὑπάρχουσα λίαν ἰσχυρὰ ὅτε δὲ ὅλως ἀσθενής, εἶνε ἄχρηστος, ἄτε ἀσταθής, ἔχουσα ὡς μόνον προσὸν ὅτι εἶνε ἀπανταχοῦ παροῦσα. Εἰς τὸν ἄνεμον εἶνε ὅλως ἀδιάφορον ἂν κινῇ 10 ἢ 100 ἀνεμομύλους ἐν χώρῳ σμικρῷ, ἀρκεῖ μόνον νὰ πνέῃ· ἀλλ' ὁ ἄνεμος δὲν δύναται καὶ νὰ συγκεντρωθῇ. Ἡ δύναμις τοῦ ὕδατος, δρῶσα διὰ τῆς βαρύτητος ἢ καὶ διὰ τῶν ὤσεων, δὲν ὑπάρχει ἀπανταχοῦ, καὶ ἂν δὲ κατορθωθῇ νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς κίνησιν ἡ ἄμπωτις καὶ ἡ παλίρροια πάλιν θέλει εἶσθαι μόνον ἐν τῷ τόπῳ τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς χρησιμοποιήσιμος. Ἡ δύναμις αὕτη μερίζεται πρὸς τὸ παρὸν ἀπὸ τῶν χωρῶν ἐν αἷς τὸ ὕδωρ ἔχει μικρὰν πτῶσιν, ὑπόκειται δὲ ὅλως εἰς τὰς ἰδιοτροπίας τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν. Πόσον δὲ ἄλλοία εἶνε ἡ δύναμις τοῦ ἀτμοῦ! Ἐλευθέρα τοπικῶν δεσμῶν παράγεται εὐχερέστατα καὶ ταχύτατα καὶ καταπαύεται, συγκεντροῦται εἰς μεγάλας δυνάμεις καὶ ἐκτελεῖ καὶ τὰς ἐλαχίστας ἐργασίας. Εἶνε ἀκαταπόνητος καὶ ἀνεξάντλητος· ὁ καιρὸς οὐδεμίαν ἀσκεῖ ἐπ' αὐτῆς ἐπίδρασιν. Πρὸς τούτοις δὲ δύναται νὰ ἀλλάσσῃ τόπον, ὅπως καὶ ἡ μυϊκὴ δύναμις, ἀλλὰ μετὰ τοιαύτης ταχύτητος καὶ ἐμμονῆς, ὥστε οὔτε συναγωνισμὸς τῶν δύο τούτων δυνάμεων δύναται νὰ ὑπάρξῃ. Περὶ τοῦ ἀτμοῦ δύναταί τις μετὰ θάρρους νὰ εἴπῃ ὅτι ἂν δὲν ἐμηδένισε τὰς ἀποστάσεις τῶν χωρῶν ἀπ' ἀλλήλων, ἐσμίκρυνεν αὐτὰς τοὐλάχιστον κατὰ τὰ ἐννέα δέκατα. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς διάβασιν τῶν ἀποστάσεων ἀπαιτεῖται χρόνος, ἐσμίκρυνεν ἀναλόγως καὶ τὴν ἀπώλειαν τοῦ χρόνου. Ἐπειδὴ δὲ πάλιν ὁ χρόνος εἶνε ἡ ὕλη ἐκ ἧς συνίσταται ἡ ζωή, ὁ ἀτμὸς ἐμήκυνε, καὶ ὅσῳ ἐπιταχύνει τὰς κινήσεις του τελειοποιούμενος, μηκύνει ἀδιαλείπτως τὸν βίον τῆς ἀδιακόπως εἰς τὰ πρόσω χωρούσης ἀνθρωπότητος.

Τοιαῦτα πλεονεκτήματα ἔχουσα ἡ δύναμις τοῦ ἀτμοῦ ἦτο φυσικὴ συνέπεια νὰ κυριαρχήσῃ τῶν λοιπῶν γνωστῶν δυνάμεων. Εἶνε δὲ ὄντως θαῦμα ὅτι ἡ κραταιὰ αὕτη κυριαρχία ἐπῆλθεν ἐν σχετικῶς βραχεῖ διαστήματι χρόνου, ὅπως ἐπίσης εἶνε θαυμαστὴ καὶ ἡ καταγωγὴ τῶν μέσων δι' ὧν ἐπῆλθεν ἡ τοιαύτη ἀναμόρφωσις, ἧς ἡ ἱστορία δὲν ἔχει νὰ δείξῃ παράδειγμα ὅμοιον».

Πρὶν ἢ ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν διὰ τῶν τελευταίων λέξεων τοῦ Ἔγγελ ἐγειρομένην ἀπορίαν, θεωρήσωμεν στατιστικάς τινας πληροφορίας τοῦ ἰδίου συγγράμματος ἐκ πολυαρίθμων πληροφοριῶν συλλεχθείσας. Ὁ ἀκόλουθος πίναξ περιέχει τὰς δυνάμεις τῶν μηχανῶν εἰς ἵππους τῶν σπουδαιοτέρων βιομηχανικῶν πόλεων κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1877.

ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΩΝ ΜΗΧΑΝΩΝ

Κράτη.	Ἀτμομηχαναὶ ἑδραῖαι.	Ἀτμομηχαναὶ κινούμεναι.	Ἀτμόπλοια.	Ἐν ὅλῳ.
Μεγάλη Βρεττανία.	2,000,000	3,242,000	1,744,000	6,986,000
Ἡνωμέναι Πολιτεῖαι.	1,987,000	4,933,500	572,400	7,492,900
Γερμανία.	1,320,647	2,859,450	179,280	4,359,377
Γαλλία.	492,418	2,358,993	173,093	3,024,504
Αὐστρία.	157,279	989,922	127,875	1,275,076
Ἰταλία.	54,231	;	;	;
Βέλγιον.	;	;	;	568,139
Ἑλβετία.	20,000	228,295	;	;

Ὁ ἀριθμὸς τῶν καθ' ἅπασαν τὴν γῆν ἑδραίων καὶ κινητῶν ἀτμομηχανῶν ἀνήρχετο κατὰ τὸ ἔτος 1880 εἰς 200,000 ἐχούσας δύναμιν πολλῷ μείζονα τῶν 13 ἑκατομμυρίων ἵππων, αἱ δὲ ἐν ἐνεργείᾳ ἀτμομηχαναὶ τῶν 350,000 χιλιόμετρα μακρῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν ἀνήρχοντο εἰς 105,000 ἐχούσας δύναμιν 30 ἑκατομμυρίων ἵππων. Εἰς τὰς παντειδεῖς ταύτας ἀτμοκινήτους ἐπιχειρήσεις ὑπολογίζετο ἐν ἔτει 1880 μόνον ἐν Γερμανίᾳ κεφάλαιον δαπανηθὲν 11,000 ἑκατομμύρια μάρκαι, ἐξ ὧν τὰ δύο τρίτα περίπου ἀνήκουσιν εἰς τοὺς σιδηροδρόμους. Δι' ἅπασαν ἑπομένως τὴν γῆν πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν κεφάλαιον 120,000 ἑκατομμυρίων μαρκῶν, ποσὸν ὅπερ βεβαίως εἶνε πολλῷ εὐκολώτερον νὰ γράψῃ τις καὶ προφέρῃ παρὰ νὰ συλλάβῃ ἐν τῷ νῷ. Δικαίως λοιπὸν ὁ Engel θεωρεῖ ὡς θαῦμα τὴν εὕρεσιν καὶ καταβολὴν τοῦ ποσοῦ τούτου, καθόσον μάλιστα ἡ ἐφεύρεσις τῆς ἀτμομηχανῆς, οἵα ὑπάρχει τὴν σήμερον ἐγένετο ἐν ἔτει 1775, ἡ δὲ κυρίως διάδοσις αὐτῆς εἰς τὴν ἠπειρωτικὴν Εὐρώπην κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης ἑκατονταετηρίδος καὶ μάλιστα πρὸ 40 μόλις ἐτῶν. Τὸ θαῦμα ὅμως τοῦτο ἐξηγεῖ σαφῶς ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, καθ' ἣν τὸ δυσαντίληπτον τοῦτο κεφάλαιον τῶν 120 διεκατομμυρίων ὡκονομήθη κατὰ τὸ διάστημα τῶν 50 τούτων ἐτῶν, ἤτοι δι' ἄλλων λέξεων ἐπλάσθη ἐξ ἀρχῆς. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν ὀνομαστικῶν ἵππων τῶν ἀτμομηχανῶν εἶνε πολλῷ μεγαλήτερος τῶν συνισταμένων ἐξ αἵματος καὶ σαρκός. Ἐν Γερμανίᾳ π.χ. ὑπάρχουσι 4 1|2 ἑκατομμύρια ἵππων τῶν ἀτμομηχανῶν (δυνάμεως) ἀπέναντι 3 ἑκατομμυρίων ἀληθινῶν ἵππων. Ἐκτὸς δὲ τούτου ἀτμομηχανή, ἔχουσα δύναμιν ἑνὸς ἵππου καὶ ἐργαζομένη 24 ὥρας καθ' ἑκάστην, ἐκτελεῖ ἐργασίαν ἴσην πρὸς τρεῖς ζῶντας ἵππους, καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι οὗτοι ἐργάζονται 8 ὥρας καθ' ἑκάστην, οἱ δὲ τρεῖς οὗτοι ἵπποι ἀναλογοῦσι πρὸς ἑπτάκις τοσούτους ἀνθρώπους, ἐὰν τὴν ἐργασίαν ἐκείνων ἀνεπλήρου ἡ μυϊκὴ δύναμις τούτων. Πόσῳ ὅμως εὐθηνοτέρα δὲν εἶνε ἡ ἐργασία τῶν καλουμένων ἵππων τῆς ἀτμομηχανῆς συγκρινομένη πρὸς τὴν τῶν ἀληθῶν ἵππων ἢ τοῦ ἀνθρώπου! Οἱ ὑπολογίσαντες τὴν δαπάνην τῶν ἀπαιτουμένων πρὸς κίνησιν ἑνὸς τόννου (1000 χιλιογρ.) εἰς ὕψος ἑνὸς χιλιομέτρου εὗρον ὅτι ἡ ἐργασία τῶν ἵππων εἶνε 6κις—25κις, ἡ δὲ τοῦ ἀνθρώπου 20—120κις ἀκριβωτέρα τῆς τῶν ἵππων ἀτμομηχανῆς.

Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Ἔγγελ ἐν Πρωσσίᾳ ἀπὸ τοῦ 1844 μέχρι τοῦ 1878 διὰ τῆς μεταφορᾶς ἐμπορευμάτων διὰ τῶν σιδηροδρόμων οἰκονομήθησαν 18,151 ἑκατομμύρια μαρκῶν. Εἰς ταῦτα προσθετέον τὰ ἔσοδα ἐκ τῆς μεταφορᾶς τῶν ἀνθρώπων, ἥτις καὶ εὐθηνοτέρα εἶνε καὶ οἰκονομεῖ χρόνον, ἤτοι 1,755,000.000 ἐν ὅλῳ 20,317.000,000 μαρκῶν, ὧν τὰ δύο τρίτα ἀνήκουσιν εἰς τὰ ἔτη 1871—1878. Ἔτι μείζονα εἶνε τὰ ἔμμεσα πλεονεκτήματα τῆς διὰ σιδηροδρόμων καὶ ἀτμοπλοίων συγκοινωνίας. Ὅπως δὲ ὑπολογίσωμεν ταῦτα καὶ λάβωμεν γενικόν τι ἐξαγόμενον, ἀρκεῖ νὰ πολλαπλασιάσωμεν ἐπὶ τὸ τετραπλοῦν τὰς ἀκαθαρίστους προσόδους τῶν σιδηροδρόμων. Ἀλλὰ καὶ ἂν διπλασιάσωμεν μόνον αὐτάς, τὰ 8 δισεκατομμύρια μαρκῶν, ἅτινα εἶνε ἡ ἐτησία ἀκαθάριστος πρόσοδος ὅλων τῶν σιδηροδρόμων τῆς γῆς, ὧν τὸ κεφάλαιον ἀνέρχεται εἰς 80 δισεκατομμύρια μαρκῶν, ἀντιστοιχοῦσι πρὸς ἄμεσον καὶ ἔμμεσον κέρδος 16 δισεκατομμυρίων μαρκῶν εἰς ἓν ἔτος. Ὥστε οὐδόλως πρέπει νὰ ἀπορῶμεν πόθεν πηγάζουσι τὰ κεφάλαια ἅτινα διευκολύνουσι τὴν κατασκευὴν σιδηροδρόμων καὶ ἄλλων ἀτμοκινήτων ἐπιχειρήσεων. Μὴ λησμονῶμεν πρὸς τούτοις ὅτι πάντα ταῦτα τὰ κεφάλαια διὰ τῶν μισθῶν τῶν ἐργατῶν πίπτουσι κατὰ μέγα μέρος ὡς κερποφόρος βροχὴ εἰς ὅλας τὰς κλάσεις τῆς κοινωνίας.

[Ἕπεται τὸ τέλος.]

Σ. Μ.

Η ΟΙΚΟΔΕΣΠΟΙΝΑ

Ἂν ὁ ἀνὴρ κυριαρχῇ τῆς οἰκογενείας, ἂν ἐφορᾷ ἐπ' αὐτὴν καὶ τὴν διοικῇ, ὑπάρχει κράτος τι περιωρισμένον ἀναμφιβόλως, ἀλλ' ἀπέραντον ὡς πρὸς τὰς λεπτομερείας καὶ τὰς διὰ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς οἰκογενείας συνεπείας, ἐν ᾧ ἡ γυνὴ ἐνασκεῖ ἄμεσον καὶ σχεδὸν ἀπόλυτον κυριαρχίαν. Τοῦτο δὲ εἶνε ὁ οἶκος.

Ἡ περὶ τοῦ οἴκου ἀσχολία δυνατὸν νὰ νοηθῇ ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις· δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς ταπεινὴ καὶ ἐξευτελιστικὴ ἐργασία, ἀναξία εὐ ἠγμένης γυναικὸς καὶ εἰς θεραπαινίδας ἁρμόζουσα· ἢ ἀνάγκη ταπεινωτικὴ εἰς ἣν δέον νὰ ὑποβάλληται ἡ γυνὴ μὴ δυναμένη νὰ πράξῃ ἄλλως· ἢ καθῆκον, ἀλλὰ καθῆκον θλιβερόν, ψυχρόν, ἀνιαρόν· ἢ τέλος καθῆκον καὶ πάλιν ἀλλὰ καθῆκον ἐπιτελούμενον μετὰ προθυμίας, μετὰ διαφέροντος, μετὰ πάθους.

Ἐκ τῶν γνωμῶν τούτων ποία εἶνε ἡ ἀληθής; Ἡ πρώτη εἶνε προφανῶς ἀνόητος. Ἡ κυβέρνησις τοῦ οἴκου εἶνε ἀπαραίτητος, τοῦ συμφέροντος τῆς οἰκογενείας ἀπαιτοῦντος ταύτην ἐπιτακτικῶς. Ὀλίγον σημαίνει ἂν τὰ μεγάλα οἰκογενειακὰ συμφέροντα προστατεύωνται ἐκτὸς τοῦ οἴκου ὑπὸ τοῦ συζύγου, ἐντὸς δὲ αὐτοῦ ἐπικρατεῖ ἀταξία ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον καὶ ἐν ταῖς δαπάναις. Ἀλλὰ τίνι ἐπιβάλλεται ἡ περὶ τῶν τοῦ οἴκου μέριμνα; Οὐχὶ βεβαίως τῷ ἀνδρί· οὗτος ἱκανῶς ἀπασχολεῖται ὑπὸ τοῦ ἐπαγγέλματος

καὶ τῆς γενικῆς τῆς οἰκογενείας ἐποπτείας, ὥστε δὲν πρέπει νὰ ἀπασχολῆται καὶ ὑπὸ τῶν μυρίων φροντίδων τοῦ καθ' ἑκάστην βίου. Ἄλλως δὲ δὲν εἶνε πρὸς ταύτας κατάλληλος, καὶ μόνον ἐπὶ ζημίᾳ εὐγενεστέρων ἀσχολιῶν δύναται νὰ καταστῇ ἱκανὸς καὶ ἔμπειρος περὶ ταύτην· τέλος ἂν ἡ περὶ τοῦ οἴκου φροντὶς θεωρῆται ὑποδεεστέρα τῆς γυναικός, κατὰ μείζονα λόγον εἶνε ὑποδεεστέρα τοῦ ἀνδρός. Ἡ διεύθυνσις τοῦ οἴκου λοιπὸν δὲν εἶνε ἔργον τοῦ ἀνδρός, ἂν δὲ μηδὲ τῆς γυναικὸς εἶνε, τότε εἰς ποῖον ἀνήκει; Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ εἴπω ὅτι δὲν εἶνε ἔργον τῶν παίδων· ὑπολείπονται οἱ θεράποντες. Ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ ἐμπιστευθῶμεν εἰς τὴν νοημοσύνην, εἰς τὸ ἐνδιαφέρον, εἰς τὴν τιμιότητα τῶν θεραπόντων; Διὰ νὰ παραδώσῃ τὴν οἰκογένειαν εἰς τὴν ἀδεβαίαν ταύτην τύχην ὁ ἀνὴρ ἀφιέρωσε τὸν βίον εἰς τὴν γυναῖκα, ἀμφότεροι δὲ ἐγέννησαν τέκνα;

Ἡ περὶ τῶν οἰκιακῶν λοιπὸν μέριμνα εἶνε ἀπαραίτητος εἰς τὴν γυναῖκα, ἀλλ' εἶνε ἄρά γε ἀνάγκη ταπεινωτική, δουλικὸς ζυγὸς ὃν δὲν δέχεται εἰμὴ μόνον διότι ἀδυνατεῖ ν' ἀπαλλαγῇ αὐτοῦ; Τὸν ζυγὸν τοῦτον αὐτὴ αὕτη καθιστᾷ δουλικὸν ὑφισταμένη αὐτὸν ὡς ἀγγαρείαν· αὐθορμήτως γίνεται θεράπαινα μεριμνῶσα περὶ τῶν τοῦ οἴκου, καὶ ἀμείβουσα δι' ὑλικῶν φροντίδων τὴν διατροφὴν καὶ τὴν ἀσφάλειαν, ἣν παρέχει αὐτῇ ὁ σύζυγος. Οὕτω λοιπὸν ὁ ἐξευτελισμός, ὃν εὑρίσκει ἐν τῇ διοικήσει τοῦ οἴκου εἶνε καθ' ὁλοκληρίαν ἑκούσιος. Ἄλλως, ἂν ἡ τοῦ οἴκου διοίκησις εἶνε ἀνάγκη διὰ τὴν γυναῖκα, εἶνε καὶ καθῆκον· διότι ἕκαστος ἀρέσκεται νὰ πράττῃ ὅτι οὐδεὶς δύναται νὰ πράξῃ ἀντ' αὐτοῦ· καὶ ἡ ἀνάγκη μεταβαλλομένη εἰς καθῆκον ἀπόλλυσι πᾶν τὸ δυσάρεστον διὰ τὴν φιλαυτίαν καὶ τὸ βαρὺ διὰ τὴν ὑπερηφάνειαν. Δὲν εἶνε κτηνώδης νόμος, εἰς ὃν ὑποκύπτομεν παρὰ τὴν θέλησίν μας, διότι δὲν δυνάμεθα νὰ πράξωμεν ἄλλως· εἶνε λογικὸς νόμος εἰς ὃν ὑπακούομεν διότι εἶνε λογικός· ἡ περὶ τοῦ οἴκου μέριμνα λοιπὸν εἶνε καθῆκον· ἀλλὰ καθῆκον ὅπερ ἁπλῶς πρέπει νὰ ἐκτελῆται, χωρὶς νὰ φροντίζωμεν νὰ ἐκτελῶμεν αὐτὸ μετὰ χάριτος, μεθ' ἡδονῆς, μετὰ χαρᾶς; Ἐν γένει δὲ τὸ ἄνευ ἡδονῆς καθῆκον ἐκτελεῖται καλῶς; Ὅταν τις ζητῇ μόνον τὸ καθῆκόν του νὰ διαπράξῃ καὶ οὐδὲν ἄλλο, ἐκτελεῖ ἄραγε ὅλον αὐτοῦ τὸ καθῆκον, δύναται δὲ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ πλέον τοῦ καθήκοντος ἄνευ πάθους καὶ ἔρωτος; Αὐστηροί τινες ἠθικολόγοι ὑπεστήριξαν τὸ δόγμα τοῦτο, ὅτι ἀλλοιοῦμεν καὶ καταστρέφομεν τὸ καθῆκον ἀναμιγνύοντες τὴν ἐλαχίστην ἡδονήν, καὶ αὐτὴν ἔτι τὴν ἐπὶ τῇ ἐπιτελέσει τοῦ καθήκοντος. Ὁ γερμανὸς φιλόσοφος Κάντιος ὑπεστήριζε τὴν γνώμην ταύτην· ὁ συμπατριώτης αὐτοῦ Σχίλλερος ἐπικρίνει αὐτὸν δηκτικῶς διὰ τοῦ ἑξῆς: «Ἠχαριστήθην πράξας καλὸν εἰς τὸν γείτονά μου, τοῦτο δὲ μὲ δυσαρεστεῖ!» Ὁ Ἀριστοτέλης, ὅστις ἦτο μέγας ἠθικολόγος, ὡρισε τὸν ἐνάρετον ἄνθρωπον ὡς ἀτὸν εὐαρεστούμενον ἐπὶ τῇ ἐκτελέσει ἐναρέτων πράξεων.»

Ὁ ὡραῖος οὗτος ὁρισμὸς δύναται εὐκόλως νὰ δικαιολογηθῇ ἐν τῇ θεωρίᾳ, ἐν τῇ πράξει δὲ εἶνε ἀναμφισβήτητος. Ἡ κυβέρνησις τοῦ οἴκου δέον λοιπὸν νὰ ᾖ εἰς τὴν γυναῖκα εὐάρεστον καθῆκον, πρέπει δ' αὕτη νὰ εὐαρεστῆται ἐξ αὐτῆς, νὰ ἐπιλαμβάνηται ταύτης ἐν σοβαρότητι καὶ φαιδρότητι· εἶνε δὲ θαυμασίως πρὸς τοῦτο κατάλληλος. Τὸ πνεῦμα αὐτῆς, φιλοῦν τὰ ἐπὶ μέρους, ἥκιστα ρέπον εἰς τὰς ἀφῃρημένας ἰδέας, ἀναπτύσσεται καὶ ἀναδείκνυται ἐν τῇ μεριμνῇ τῆς οἰκιακῆς διοικήσεως. Ἂς μὴ πιστεύῃ δὲ ὅτι ἡ διεύθυνσις τοῦ οἴκου δὲν δύναται νὰ παράσχῃ ἀφορμὴν πρὸς ἀρετὰς ὑψηλάς, εὐγενεῖς ἢ ἀβράς. Ἡ οἰκονομία ἐπὶ παραδείγματι εἶνε ἀρετὴ καὶ ταπεινὴ καὶ κοινή. Οὐδεὶς καυχᾶται ἔχων αὐτήν, πολλοὶ δὲ καυχῶνται διότι δὲν τὴν ἔχουσιν. Καὶ ἐν τούτοις ἂν διὰ τῆς οἰκονομίας ἡ γυνὴ φείδηται τῆς ἐργασίας τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ συζύγου καὶ διαφυλάττῃ τεμάχιον ἄρτου εἰς τὰ τέκνα της, ἂν διὰ τῆς οἰκονομίας σώζῃ τὴν ὑπόληψιν τῆς οἰκογενείας καὶ χωρὶς νὰ ζητῇ νὰ θαμβώσῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ δανείου φωτὸς μὴ ἀποκρύπτοντος τὴν ἔνδειαν, ἐφελκύει τὸν σεβασμὸν διὰ μετριόφρονος ἀξιοπρεπείας καὶ ὑπερηφάνου ἁπλότητος, ἡ ἀρετὴ αὕτη ἥτις θεωρεῖται χυδαία, δὲν δύναται δικαίως νὰ θεωρηθῇ ἡρωϊκὴ ἀρετή, καθ' οὓς χρόνους ἰδίως ἡ ἐξάσκησις αὐτῆς εἶνε δυσχερεστάτη καὶ ἡ κοινωνία καταβιβρώσκεται ὑπὸ ὀλεθρίας ἀμίλλης πρὸς πολυτέλειαν καὶ ἀκορέστου ἀνάγκης ἐπιδείξεως;

Ἡ τάξις, ὁ κανών, εἶνε ἀρετὴ ψυχρὰ καὶ ἥκιστα θελκτική· καὶ ἐν τούτοις ἡ τάξις ἐν τῷ κατ' οἶκον βίῳ εἶνε ἤδη ἡ τάξις ἐν ταῖς σκέψεσιν, ἐν τοῖς αἰσθήμασι. Δὲν εἶνε ὅλη εὐδαιμονία ἀλλὰ μέρος τι τῆς εὐδαιμονίας· ὁ ἡσκημένος παρατηρητὴς γινώσκει ὅτι ἡ τάξις ἐν τῷ ἐξωτερικῷ βίῳ εἶνε συνήθως σύμπτωμα ἐντελεστέρας τάξεως· οἰκογένεια δὲ ἐν τάξει βιοῦσα εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον οἰκογένεια ἐν ὁμονοίᾳ καὶ ἡσυχίᾳ διατελοῦσα.

Ἄλλως δὲ οὐχὶ μόνον τὰς λογικὰς ἀρετὰς εὑρίσκει ἡ γυνὴ ἀφορμὴν ν' ἀναπτύξῃ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ οἰκογενειακῷ βίῳ· δύναται ὁμοίως νὰ εἰσαγάγῃ καὶ τὰ κύρια τῆς φύσεως αὐτῆς χαρακτηριστικά, τὴν καλαισθησίαν, τὴν χάριν. Χάρις καὶ ἐνασχόλησις περὶ τὰ τοῦ οἴκου φαίνονται ἀντίθετοι καὶ ἀνταναιρούμεναι ἔννοιαι· ἀλλὰ δὲν εἶνε τοιαῦται καὶ εἰς τοὺς διακρίνοντας τὰ πράγματα, τοὺς μὴ βλέποντας τὸ ἀόρατον ὀπίσω τοῦ ὁρατοῦ καὶ ἀγνοοῦντας τὴν ἀπόκρυφον σχέσιν τῶν ὑλικῶν πρὸς τὰ πνευματικὰ πράγματα. Τὰ πάντα λαμβάνουσι ψυχήν, ζωογονοῦνται, χρωματίζονται

ὑπὸ τὴν πνοὴν τοῦ αἰσθήματος. Δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ καὶ ἐν ταῖς ταπεινοτάταις ἀσχολίαις τοῦ ἐσωτερικοῦ βίου τέχνη τις ἀποκρύπτουσα τὰ μὴ θέλγοντα τὰ ὄμματα, τέχνη τις τοῦ διάγειν ἄνευ πολυτελείας, ἄνευ μεγάλων δαπανῶν, ἀλλ' οὕτως ὥστε νὰ εὐαρεστῆται ἡ καλαισθησία καὶ ἡ φαντασία. Ἡ πτωχοτέρα τοῦ λαοῦ κόρη ἔχει ἄνθος τι εἰς τὸ παράθυρόν της· δὲν εἶνε ἀπόδειξις τοῦτο ὅτι ὁ βίος δύναται νὰ κοσμῆται ἐν πάσῃ κοινωνικῇ τάξει; Τὸ ἐπίχαρι τοῦ βίου οὐδὲν ἔχει τὸ πρὸς τὴν ἠθικὴν ἀπᾷδον, ὅταν δὲν ᾖ δυσανάλογον πρὸς τὰ μέσα ἅτινα παρέχει εἰς ἡμᾶς ἡ τύχη. Μήπως ἡ φύσις στερεῖται χάριτος καὶ εὐπρεπείας; μὴ καὶ εἰς τὰ εὐτελέστερα τῶν ἀντικειμένων δὲν ἔδωκε στολισμὸν μεγαλοπρεπέστερον ἀπὸ τοῦ τὸν Σολομῶντος ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ δόξῃ; Ἡ περὶ τοῦ οἴκου λοιπὸν ἐνασχόλησις ἔχει τὴν χάριν αὐτῆς, τὸ κάλλος, τὴν ποίησίν της. Ὁ μέγας τῆς Γερμανίας ποιητὴς ἐγίνωσκε τοῦτο ὁπότε ἐν τῷ *Βερτέρῳ*, θέλων νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὴν σκηνὴν τὴν θελκτικὴν ἡρωΐδα, δὲν διστάζει νὰ ἐκλέξῃ μίαν τῶν ἀφελεστάτων σκηνῶν τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου, καὶ παραστήσῃ τὴν νεάνιδα διανέμουσαν εἰς τοὺς μικρούς της ἀδελφοὺς τεμάχια ἄρτου ἠλειμμένα διὰ βουτύρου. Ἡ ποίησις δὲν εἶνε τόσον μακρὰ οὐδὲ τόσον ὑψηλὰ ὅσον διεχωρίζονται οἱ ὀνειροπόλοι. Εἶνε ἐδῶ, εἶνε ἐκεῖ, εἶνε πανταχοῦ καὶ πρὸ πάντων ἐν τοῖς ἁπλοῖς πράγμασι. Ἡ παρὰ τὴν ἑστίαν γωνία, ἡ στρογγύλη τράπεζα, τὸ ἑσπερινὸν δεῖπνον, ἡ περιποίησις τοῦ τέκνου ἀποτελοῦσι τὴν ποίησιν τῆς οἰκογενείας. Εὐτυχὴς ὁ δυνάμενος ν' ἀπολαύσῃ τοῦ ἀγνοῦ ἔρωτος τῶν πραγμάτων τούτων καὶ μὴ νομίζων ὅτι εἶνε ἀνάγκη νὰ ἔχῃ πυρετὸν ὅπως ἀπολαύσῃ τοῦ βίου.

—

Ὁ Φενελὼν ἐν τῇ θαυμασίᾳ αὐτοῦ *Πραγματείᾳ περὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν κορασίδων* ἐρανίζεται ἐκ τῆς Ἀγίας Γραφῆς τὴν εἰκόνα τῆς ἰσχυρᾶς γυναικός, τῆς συνετῆς καὶ φιλοπόνου οἰκοδεσποίνης, ἐκφράζουσαν δι' εἰκονικοῦ ὕφους καὶ διὰ μεγαλοπρεποῦς λόγου τὰ ἤδη εἰρημένα:

«Γυναῖκα ἀνδρείαν τίς εὑρήσει; Τιμιωτέρα δὲ ἐστι λίθων πολυτελῶν ἡ τοιαύτη. Θαρσεῖ ἐπ' αὐτῇ ἡ καρδία τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς· ἡ τοιαύτη σκύλων οὐκ ἀπορήσει. Ἐνεργεῖ γὰρ τῷ ἀνδρὶ ἀγαθόν, καὶ οὐ κακὸν πάντα τὸν βίον· μηρυομένη ἔρια καὶ λίνον, ἐποίησεν εὔχρηστα ταῖς χερσὶν αὐτῆς. Ἐγένετο ὡσεὶ ναῦς ἐμπορευομένη μακρόθεν· συνάγει δὲ αὐτῆς τὸν βίον. Καὶ ἀνίσταται ἐκ νυκτῶν, καὶ ἔδωκε βρώματα τῷ οἴκῳ, καὶ ἔργα ταῖς θεραπαίναις· θεωρήσασα γεώργιον ἐπρίατο· ἀπὸ δὲ καρπῶν χειρῶν αὐτῆς κατεφύτευσε κτῆμα. Ἀναζωσαμένη ἰσχυρῶς τὴν ὀσφὺν αὐτῆς, ἤρεισε τοὺς βραχίονας αὐτῆς εἰς ἔργον. Ἐγεύσατο δὲ ὅτι καλὸν ἐστι τὸ ἐργάζεσθαι, καὶ οὐκ ἀποσβέννυται ὅλην τὴν νύκτα ὁ λύχνος αὐτῆς. Τὰς χεῖρας αὐτῆς ἐκτείνει ἐπὶ τὰ συμφέροντα, τοὺς δὲ πήχεις αὐτῆς ἐρείδει εἰς ἄτρακτον. Χεῖρας δὲ αὐτῆς διήνοιξε πένητι, καρπὸν δὲ ἐξέτεινε πτωχῷ. Οὐ φροντίζει τῶν ἐν οἴκῳ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ὅταν που χιονίζῃ, πάντες γὰρ οἱ παρ' αὐτῇ ἐνδιδύσκονται δίσσα· χλαίνας ἐποίησε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, ἐκ δὲ βύσσου καὶ πορφύρας ἑαυτῇ ἐνδύματα. Περίβλεπτος δὲ γίνεται ἐν πύλαις ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἡνίκα ἂν καθίσῃ ἐν συνεδρίῳ μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τῆς γῆς. Σινδόνας ἐποίησε καὶ ἀπέδοτο, περιζώματα δὲ τοῖς Χαναναίοις. Ἰσχὺν καὶ εὐπρέπειαν ἐνεδύσατο, καὶ ηὐφράνθη ἐν ἡμέραις ἐσχάταις. Στόμα αὐτῆς διήνοιξε προσηκόντως καὶ ἐννόμως, καὶ τάξιν ἐπτείλατο τῇ γλώσσῃ αὐτῆς. Στεγναὶ διατριβαὶ οἴκων αὐτῆς, σῖτα δὲ ὀκνηρὰ οὐκ ἔφαγε.»

Ἐκ τῶν σημαντικωτέρων τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας ἀσχολιῶν εἶνε ἡ διοίκησις τῶν ὑπηρετῶν, εἶνε δὲ αὕτη δυσχερές, σοβαρὸν καὶ ἄξιον τῶν σκέψεων πεφωτισμένης γυναικὸς ἔργον. Ἀποτελεῖται ἐκ δύο μερῶν, τῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς διευθύνσεως. Εὐνόητον εἶνε ὁποίαν σημασίαν ἔχει δι' οἰκογένειάν τινα ἡ ἐκλογὴ τῶν ὑπηρετῶν. Ἐπειδὴ οὗτοι ὁμωνίζουσι καὶ δαπανῶσι, τὸ χρῆμα τῆς οἰκίας εἶνε ὡς εἰπεῖν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν. Ἀναμφιβόλως μεγάλαι καταχρήσεις δὲν τοῖς εἶνε δυναταί, ἀλλὰ σειρὰ μικρῶν καταχρήσεων ἢ ἀμελειῶν δύναται ἐν τέλει νὰ ἐπενέγκῃ ἱκανῶς σοβαρὰ τραύματα εἰς τὸν προϋπολογισμὸν τῆς οἰκογενείας. Ἀλλ' αὕτη εἶνε ἐκ τῶν ἐλαχίστων ἐπιδράσεων τῶν ὑπηρετῶν ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ οἰκογενειακοῦ βίου. Ἡ σοβαρωτάτη αὐτῶν ἐπίδρασις προέρχεται ἐκ τῆς μετὰ τῶν τέκνων οἰκειότητος· τὰ παιδία ἐν γένει ἀγαπῶσι τοὺς θεράποντας, διότι βεβαίως οὗτοι εἶνε περιποιητικώτεροι τῶν γονέων· χωρὶς δὲ οὐδαμῶς νὰ ἐγκαταλίπῃ τὰ τέκνα της οἰκοδέσποινά τις, ἔχει συχνάκις ἀνάγκην νὰ ἀντικαθιστᾶται ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν. Θὰ ἦτο δὲ γελοῖον ἄλλως καὶ ἐπικίνδυνον νὰ ἐμπνεύσωμεν εἰς τὰ παιδία πλημμελεῖς ἰδέας ἀλαζονείας, καὶ νὰ ἀπαγορεύσωμεν εἰς αὐτὰ τὴν οἰκειότητα ἣν ἡ ἀφελὴς αὐτῶν φύσις δεικνύει πρὸς τοὺς διασκεδάζοντας αὐτά, οἱαδήποτε καὶ ἂν ᾖ ἡ περιβολὴ αὐτῶν. Οἱ ὑπηρέται λοιπὸν λαμβάνουσι σημαντικὴν θέσιν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ, καὶ ἐν αὐτῇ πρὸ πάντων εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐξασφαλίσωμεν [ἡμῖν τὴν πίστιν αὐτῶν καὶ τὴν τιμιότητα. Πολλὰς ἐγγυήσεις πρέπει ν' ἀπαιτῶμεν παρὰ τῶν προσώπων εἰς ἃ ἐμπιστευόμεθα, ἔστω καὶ πρὸς στιγμήν, τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν τῶν τέκνων μας.

Ἡ ἐκλογὴ τῶν ὑπηρετῶν ἀπαιτεῖ λοιπὸν ἰδιαιτέρως τὴν ὀξυδέρκειαν τῆς οἰκοδεσποίνης. Ἀλλ' εἰς οὐδὲν ὠφελεῖ ἡ καλὴ ἐκλογὴ ἂν ἀγνοῶμεν τὴν τέχνην τοῦ διευθύνειν καὶ κυβερνᾶν· Εἶνε τέχνη δυσχερὴς ἥκιστα δὲ κοινή, καὶ συνίστα-

ται εἰς μέσον τι μεταξὺ ἀδιαφορίας καὶ καταδιώξεως. Ἡ οἰκοδέσποινα καθῆκον ἔχει βεβαίως νὰ ἔχῃ ἀνοικτὸν τὸ ὄμμα· ἀλλὰ δέον ἐπίσης νὰ γινώσκῃ ὅτι οὐδὲν πλάσμα μανθάνει νὰ ἐκτελῇ καλῶς τὸ ἔργον του ἂν μὴ ἀφεθῇ αὐτῷ ποιά τις ἐλευθερία. Ἐπαγρύπνησις καὶ ἐμπιστοσύνη, αὗται εἶνε αἱ δύο ἀρχαὶ σώφρονος οἰκογενειακῆς διοικήσεως. Ἄνευ τῆς πρώτης ἡ οἰκοδέσποινα ἐξαπατᾶται, ἄνευ τῆς δευτέρας πλανᾶται, στεροῦσα τὸν ὑπηρέτην τοῦ καλλίστου ἐλατηρίου τῆς ἀνθρωπίνης δραστηριότητος, τῆς εὐθύνης καὶ τῆς τιμῆς.

Ἀλλ' ὅσην φρόνησιν καὶ ἂν ἐπιδείξῃ οἰκοδέσποινά τις ἐν τῇ ἐκλογῇ καὶ τῇ διευθύνσει τῶν ὑπηρετῶν, δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ τὴν ἀρχὴν ταύτην ὅτι οἱ ἄνθρωποι οὗτοι παρὰ τὸ ταπεινὸν αὐτῶν ἔργον εἰσὶ ἀνθρώπινα καὶ λογικὰ πλάσματα, ἄξια εὐμενείας καὶ ἐκτιμήσεως. Ἀδικῶνται εἰκὶ γυναῖκές τινες μὴ ἀνεχόμεναι νὰ ἔχωσι σφάλματα οἱ ὑπηρέται. Οὐδ' ἐννοοῦσιν ὅτι ἡ ἀτελὴς αὐτῶν ἀγωγὴ εἶνε ἤδη πηγὴ εῶν ἐσφαλμένων ἰδεῶν, αἵτινες ἐπιδρῶσι καὶ ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν. Θεωροῦσι φαίνεται τὰ προσόντα τῶν ὑπηρετῶν ὡς ὀφειλὴν τῆς ὑποίας τὴν ἀπότισιν δέχονται ὡς φυσικωτάτην, τὰ δὲ σφάλματα αὐτῶν ὡς καθυστέρησιν ζημιοῦσαν αὐτοὺς καὶ δι' ἣν ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ τὴν μέμφωνται ἀκαταπαύστως. Θεωροῦσι φαίνεται ἐπίσης, τὴν οἰκιακὴν ἐργασίαν ὡς εὐχερές πρᾶγμα· ἐπειδὴ δ' εὐχερέστατον εἶνε νὰ ἔχῃ τις φαντασιοπληξίας, νομίζουσιν ὅτι εὐχερέστατον εἶνε καὶ τὸ μαντεύειν καὶ ἐκτελεῖν αὐτάς. Τοῦτο ὅμως εἶνε μεγάλη πλάνη· καὶ ὅπως πεισθῶμεν περὶ τούτου ἀρκεῖ νὰ ἀναλογισθῶμεν ἡμεῖς ἂν ἐκτελῶμεν αὐστηρῶς πάσας ἡμῶν τὰς ὑποχρεώσεις. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι συχνάκις αἱ λίαν δύσκολοι γυναῖκες εἶνε αἱ ἄργαι· ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἔπρεπε περισσοτέραν ἐπιείκειαν νὰ αἰσθάνωνται εἰς πλάσματα ἀφωσιωμένα εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ καταδεδικασμένα εἰς τὴν ὀδυνηρὰν ἀνάγκην τοῦ ὑπηρετεῖν τοὺς ἄλλους.

Ὁμολογητέον ὅτι τὸ νέον κοινωνικὸν καθεστὸς δὲν ἀπέβη εὔνουν εἰς τοὺς ὑπηρέτας. Ἄλλοτε ὁ θεράπων δὲν ἀπεῖχε πολὺ τοῦ ὑποτελοῦς, ἐν ἀρχῇ δὲ ἦτο αὐτόχρημα ὑποτελής. Ἀλλ' ἐτέρωθεν ἦτο μέλος τῆς οἰκογενείας τοῦ ἄρχοντος, παρεκάθητο εἰς τὴν τράπεζαν αὐτοῦ. Ἀφ' ὅτου ὁ θεράπων ἐγένετο ἐλεύθερος, ἡ θέσις αὐτοῦ εἶνε ἐν τῷ μαγειρείῳ καὶ τῷ ἀντιθαλάμῳ· δὲν ἀποτελεῖ πλέον μέρος τῆς οἰκογενείας. Κρυφία τις πάλη φαίνεται γινομένη ἀνὰ μέσων τῶν θεραπόντων καὶ τῶν κυρίων· οὗτοι μὲν εἰσὶ ἀλαζόνες, ἐκεῖνοι δὲ ἄπιστοι· οὐδὲν τὸ εἰλικρινὲς μεταξὺ αὐτῶν. Οἱ ὑπηρέται σήμερον συνάπτουσι ψυχρὰς συμφωνίας εὐχερῶς διαλυομένας, ἐκτελοῦσιν ὑπηρεσίαν τακτικὴν μὲν ἀλλ' ἄνευ ἀφοσιώσεως, ἐπιδεικνύουσι προθυμίαν ἀλλ' ἄνευ ἀγάπης, μεταξὺ δ' αὐτῶν καὶ τῶν κυρίων παντελὴς ἐπικρατεῖ ἀδιαφορία. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη κατάστασις εἶνε ὀλεθρία εἰς τὴν οἰκίαν, εἰς τὰ τέκνα, εἰς αὐτοὺς ἔτι τοὺς θεράποντας. Οὗτοι διὰ τῶν διηνεκῶν τούτων μεταβολῶν δικφθείρονται· μεταβαίνοντες ἀπὸ οἰκογενείας εἰς οἰκογένειαν, δὲν ἔχουσιν οἰκογένειαν, συζευγνύμενοι ἀποχωρίζονται καὶ ζῶσιν ἐν διαφόροις οἴκοις, ἀπομακρύνουσι μάλιστα καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν διὰ νὰ μὴ γίνωνται ὀχληροί. Ὅθεν ὁ κύριος αὐτῶν σκοπός, ὅταν σωφρονῶσι, εἶνε νὰ συναγάγωσι ὅσῳ δυνατὸν τὸ ταχύτερον τὸ ἀπαιτούμενον ποσὸν ὅπως ἀπαλλαγῶσι τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτῶν καὶ ἱδρύσωσι καὶ οὗτοι οἶκον· ἡ τοιαύτη φιλοδοξία εἶνε ἐπαινετὴ βεβαίως ἀλλὰ στοιχίζει ἀκριβὰ εἰς τοὺς κυρίους. Τῆς οἰκοδεσποίνης λοιπὸν καθῆκον εἶνε νὰ ἐλκύσῃ τὴν ἀφοσίωσιν τοῦ ὑπηρέτου διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης, τῆς εὐμενείας, τῆς ἐπιεικείας, καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν πίστιν αὐτοῦ διὰ διαγωγῆς εὐσταθοῦς καὶ ἡσύχου· οὕτω πράττουσα θὰ συντελέσῃ μεγάλως εἰς τὴν οἰκιακὴν εὐδαιμονίαν, εἰς τὴν ἡσυχίαν τοῦ συζύγου, εἰς τὴν ἀθωότητα τῶν τέκνων της, καὶ εἰς αὐτὴν ἔτι τὴν βελτίωσιν τῶν ὑπηρετῶν, ὧν φέρει ἔν τινι μέτρῳ τὴν εὐθύνην. Τότε θὰ παραχθῇ τι παραμφερὲς πρὸς τοὺς ἀρχαίους πατριαρχικοὺς οἴκους ἐν οἷς ὁ οἰκοδεσπότης καὶ ἡ οἰκοδέσποινα μετεχειρίζοντο τοὺς θεράποντας; σχεδὸν ὡς τέκνα των, ἀνέτρεφον αὐτοὺς θρησκευτικῶς καὶ ἠθικῶς, καὶ ἐξησφάλιζον αὐτοῖς γωνίαν τινὰ γῆς διὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας των· τότε θ' ἀναφανῶσι πάλιν οἱ ἄλλοτε ὑπηρέται, λείψανα τοῦ παρελθόντος, οἱ ἀχώριστοι τῆς ἑστίας, οἵτινες μεταβαίνοντες ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν ἐλίκνιζον τοὺς υἱοὺς ἐκείνων ὧν εἶχον ὑπηρετήσει τοὺς πατέρας.

(Paul Janet).

[Ἕπεται συνέχεια]

ΤΟ ΛΟΝΔΙΝΟΝ

Τὸ μέρος τοῦ Λονδίνου, ὅπερ ἀγγλιστὶ καλεῖται London πρὸς διάκρισιν τοῦ προαστείου Outer London (Ἔξω Λονδίνου) ἔχει τέσσαρα ἑκατομμύρια κατοίκων καὶ ἔκτασιν 304 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, ἐφ' ἧς εἶναι ᾠκοδομημέναι 500,000 οἰκίαι. Ὅθεν κατὰ μέσον ὅρον κατοικοῦσιν ἐν ἑκάστῃ οἰκίᾳ ὀκτὼ ἄνθρωποι, ἤτοι ἀναλογοῦσι 1640 οἰκίαι καὶ 13,157 ἄνθρωποι ἐν ἑκάστῳ τετραγωνικῷ χιλιομέτρῳ. Ὁ πληθυσμὸς τοῦ Λονδίνου εἶναι ἴσος τῷ τῆς Ὁλλανδίας, μείζων τοῦ τῆς Σκωτίας, διπλάσιος τοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Δανίας, ἂν δὲ κατὰ τὴν αὐτὴν ἀναλογίαν βαίνῃ αὐξανόμενος καὶ εἰς τὸ μέλλον, θὰ ἐξισωθῇ περὶ τὰ τέλη τοῦ αἰῶνος πρὸς τὸν τῆς Ἰρλανδίας, πρὸς ὃν ἰσοῦται νῦν ὁ τοῦ Λονδίνου καὶ τῶν προαστείων αὐτοῦ πληθυσμός. Αὐξάνεται δ' ὁ πληθυσμὸς τοῦ Λονδίνου καθ' ἑβδομήκοντα χιλιάδας κατοίκων ἐτησίως, ἤτοι κατὰ πληθυσμὸν ἴσον περίπου πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Γενεύης. Ἐν ἔτει 1878 τὸ Λονδῖνον εἶχεν ὁδοὺς ἐκτάσεως 2953 χιλιομέτρων, ὧν 2154 ὁδῶν ἐπτρωμένων διὰ μακαδάμ, 540 γρανιτοστρώτων, 24 ξυλοστρώτων καὶ 35 ἀσφαλτοστρώτων. Τὰ ὑδραυλικὰ ἔργα τῆς πόλεως εἰσὶν ἀνατεθειμένα εἰς ὀκτὼ προνομιούχους ἑταιρίας, αἵτινες παρέχουσιν καθ' ἑκάστην 630,000 κυβικὰ μέτρα ὕδατος· τὸ κεφάλαιον τῶν ἑταιριῶν τούτων ἀνέρχεται εἰς 325 ἑκατομμύρια δραχμῶν. Παρέχεται δὲ τὸ ὕδωρ ἀντὶ τιμήματος 17 λεπτῶν κατὰ κυβικὸν μέτρον, ἐπειδὴ δὲ αἱ δαπάναι εἶναι 7 λεπτὰ κατὰ κυβικὸν μέτρον, ἀπομένει κέρδος εἰς τὰς ἑταιρίας 10 λεπτῶν κατὰ μέτρον. Τὸν δὲ φωτισμὸν ἔχουσιν ἀναλάβῃ τρεῖς ἑταιρίαι φωταερίου, παράγουσαι 560 ἑκατομμύρια κυβικῶν μέτρων κατ' ἔτος, διὰ δύο ἑκατομμυρίων τόννων ἀνθράκων. Τὸ φωταέριον διοχετεύεται διὰ σωλήνων μήκους 4,000 χιλιομέτρων, ἡ δ' ἐτησία δαπάνη τοῦ φωτισμοῦ ἀνέρχεται εἰς 75,000,000 δραχμῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ δι' ἠλεκτρικοῦ φωτὸς φωτισμὸς ἐπεκτείνεται ὁσημέραι. Τὸ πυροσβεστικὸν σῶμα (Metropolitan Fire-Brigade) ἀποτελεῖται ἐξ 676 ἀνδρῶν, ἔχει δὲ 41 ἀτμοκινήτους καὶ 115 χειροκινήτους ἀντλίας. Ἐν ἔτει 1882 συνέβησαν 4,296 πυρκαϊαί, ὧν 164 σπουδαῖαι, ἐπενεγκοῦσαι τὸν θάνατον 36 ἀνθρώπων. Ἡ δαπάνη πρὸς συντήρησιν τοῦ πυροσβεστικοῦ σώματος ἀνέρχεται εἰς 2,500,000 δρ. κατ' ἔτος. Αἱ ὑπόνομοι τοῦ Λονδίνου ἔχουσι μῆκος ὁλικὸν 3700 χιλιομέτρων καὶ διάμετρον ἀπὸ 22 ὑφεκατομέτρων μέχρι 3 μέτρων καὶ 75 ὑφεκατομέτρων. Πᾶσαι αἱ οἰκίαι συγκοινωνοῦσι μετὰ τῶν ὑπονόμων, τὰ δὲ ἀκάθαρτα ὕδατα τῶν οἰκιῶν χύνονται ἀπ' εὐθείας εἰς ταύτας καὶ διοχετεύονται εἰς μεγάλας δεξαμενὰς παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ταμέσεως, ἐχούσας χωρητικότητα 270,000 κυβικῶν μέτρων.

Ὀλίγιστοι γινώσκουσιν ὅτι ὁ ἐν ἡλικίᾳ ἄνθρωπος εἶνε τὴν ἑσπέραν ὑψηλότερος ἢ τὴν πρωΐαν, καὶ ὅμως τοῦτο εἶναι ἐπιστημονικῶς ἀποδεδειγμένον. Κατὰ τὴν τελευταίαν σύνοδον τῶν Γερμανῶν χειρουργῶν ὁ ἐκ Ῥόστοκ ἰατρὸς Μέρκελ ἀνέγνωσε πραγματείαν περὶ παρατηρήσεων γενομένων ἐπὶ καταμετρήσεων τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Ὁ ἰατρὸς οὗτος καταμετρήσας ἑαυτὸν πρῶτον παρετήρησεν, ὅτι τὴν πρωΐαν ἐξηπλωμένος ἐπὶ τῆς κλίνης ἦτο πέντε ὑφεκατόμετρα ὑψηλότερος ἢ τὴν ἑσπέραν ἱστάμενος ὄρθιος. Ἡ διαφορὰ αὕτη προέρχεται κατὰ μέγα μέρος ἐκ τῆς πιέσεως τοῦ βάρους τοῦ σώματος ἐπὶ τῶν ἁρμογῶν τῶν ἄρθρων· ἐν μόνῃ τῇ ἀρθρώσει τῶν ὀστῶν τοῦ γόνατος ἡ διαφορὰ εἶναι ἑνὸς ὑποχιλιομέτρου· ἐν δὲ τοῖς ἀστραγάλοις καὶ τοῖς ὀστοῖς τῶν μηρῶν ἡ διαφορὰ φθάνει εἰς ἓν ὑφεκατόμετρον.

ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗΝ

Ἀγάπη, Ἐσύ, χαρὰ τῆς γῆς
Καὶ τοῦρανοῦ εὐλογία,
Ποῦ εἶσαι γλυκειὰ 'σὰν τ' ἄστρο τῆς Αὐγῆς,
Ποῦ εἶσαι μεγάλη 'σὰν τὴν Παναγία!

Ἐμπρός Σου γονατίζω, ἁγνὴ θεά,
Καὶ Σου φιλῶ τὸ διαμαντένιο χέρι.
Λυπήσου μας ποῦ ζοῦμε μακρυά,
Κάμε μιὰ 'μέρα νὰ γενοῦμε ταῖρι.

Ἐμπρός Σου γιὰ κερὶ μοῦ λυώνει ὁ νοῦς,
Μοῦ καίγετ' ἡ καρδιά μου γιὰ λιβάνι...
Ἀπ' τοὺς ἀνθοὺς Σου τοὺς παντοτεινοὺς
Πλέξε γιὰ 'μᾶς τοῦ γάμου τὸ στεφάνι!

Κ' ἐμεῖς θὰ ζοῦμε δοῦλοι Σου πιστοί.
Καὶ τὸ μικρό, τὸ φτωχικό μας σπίτι
Θά εἶν' ἐκκλησιὰ τρανὴ καὶ ἐακουστὴ
Ποῦ τὴ δική Σου δόξα θὰ κηρύττῃ!

Ἀλλ' ἂν ἐγράφη ἀκόμα γιὰ πολύ,
ὦ χωρισμοὶ καὶ πίκραις, νὰ μας τρῶτε,—
Ἀγάπη μεγαλόχαρη, καλή,
Μὴ μας ξεχνᾷς, λυπήσου μας καὶ τότε.

Καὶ πρόβαλε καὶ δόσε μας φτερά,
Ἀόρατα φτερὰ κ' εὐλογημένα,
Γιὰ νὰ πετοῦμ' αἰώνια,—ὦ χαρά!—
Ἐγὼ νὰ βρίσκω αὐτὴ κ' ἐκείνη ἐμένα.

Κι' ὁ ἕνας 'ς τ' ἀλλουνοῦ τὴν ἀγκαλιά,
Δικά Σου Χερουβὶμ κοντὰ 'ς τὰ στέρια,
Γλυκὰ γλυκὰ ν' ἀλλάζουμε φιλιά,
Σχιχτὰ σφιχτὰ νὰ σμίγουμε τὰ χέρια!

Κωστης Παλαμας

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Τὸ ἄνθος τὸ λεγόμενον mimosa pudica κλείει τὰ φύλλα του ἑκάστην ἑσπέραν· ἂν ἐπί τινα χρόνον φυλάξωμεν αὐτὸ τὴν νύκτα εἰς μέρος ζωηρῶς φωτιζόμενον, καὶ εἰς ὑπόγειον καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, θὰ ἐξακολουθήσῃ ἐπί τινα χρόνον νὰ ἐξυπνᾷ τὴν πρωΐαν, μεθ' ὅλον τὸ σκότος καὶ νὰ κοιμᾶται τὴν νύκτα, μεθ' ὅλον φῶς. Ἀλλ' ἐν τέλει ἀποκτᾷ νέας ἰδιότητας, καὶ βλέπομεν αὐτὸ κλεῖον τὰ φύλλα του τὴν ἡμέραν καὶ ἀνοῖγον αὐτὰ τὴν νύκτα.

Τὸ ἑπόμενον ἀνέκδοτον περὶ Βίσμαρκ διηγεῖται ἡ ἰταλικὴ ἐφημερὶς «Fanfulla,» ἀνάμνησιν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἀληθῆ τοῦ διπλωματικοῦ σταδίου τοῦ πρίγκιπος.

Ὅτε διωρίσθη πρεσβευτὴς τῆς Πρωσσίας παρὰ τῇ Ὁλοσσπονδίᾳ ἐν Φραγκφούρτῃ, κατῴκησεν ἔν τινι οἰκίᾳ, ἐν ᾗ οὐδεὶς ὑπῆρχε κώδων συγκοινωνῶν μετὰ τοῦ κάτω πατώματος ὅπου κατῴκει ὁ ὑπηρέτης αὐτοῦ.

—Ἀνάγκη νὰ θέσητε ἕνα κώδωνα, παρετήρησεν ὁ πρίγκηψ εἰς τὸν οἰκοδεσπότην.

—Τοῦτο δὲν περιλαμβάνεται εἰς τοὺς ὅρους τῆς μι-

σθώσεως· ἡ ἐξοχότης σας δύναται νὰ τὸ πράξῃ δι' ἰδίων ἐξόδων.

— Καλά, καλά, θὰ φροντίσω ἐγὼ περὶ τούτου, ἀπήντησεν ὁ Βίσμαρκ ἄνευ ἄλλης παρατηρήσεως.

Τὴν ἐπαύριον ὁ οἰκοδεσπότης, ὅστις καὶ αὐτὸς κατῴκει ἐν τινι πατώματι τῆς αὐτῆς οἰκίας, ἀκούει ἐκπυροκρότησιν πιστολίου προερχομένην ἐκ τοῦ οἰκήματος τοῦ Βίσμαρκ.

Δρομαίως σπεύδει νὰ ἴδῃ τί συνέβη, καὶ εὑρίσκει τὸν ἐνοικιαστήν του πληροῦντα πιστόλιον.

— Μὴ ἐνοχλεῖσθε, κύριε, ἀνέκραξεν ὁ Βίσμαρκ βλέπων τὸν οἰκοδεσπότην—ἐκάλεσα ἁπλῶς τὸν ὑπηρέτην μου, ἐν ἐλλείψει ἰδέ κώδωνος θὰ μεταχειρίζωμαι πάντοτε τὸ μέσον τοῦτο διὰ νὰ καλῶ αὐτόν.

Τοῦτο ἤρκεσεν ἵνα ἡ ἐπιθυμία τοῦ πρίγκιπος ἐκτελεσθῇ αὐθωρεί.

〰〰

Ὡς γνωστόν, ὁ διάσημος μυθιστοριογράφος Ὀνώριος Βαλζάκ ἦτο πολὺ ματαιόδοξος. Ἤρέσκετο νὰ νομίζῃ ὁ κόσμος ὅτι συναναστρέφεται πρίγκιπας, μαρκησίους καὶ ὑπουργούς, ἀδυναμία βεβαίως ἣν δὲν δύναται τις νὰ συγχωρήσῃ εἰς ἄνθρωπον πνευματώδη οἷος ὁ Βαλζάκ. Ἡμέραν τινὰ νέος συγγραφεὺς ἀπήντησε καθ' ὁδὸν τὸν Βαλζάκ, ὅστις προσήρχετο κρατῶν ἀπὸ τοῦ βραχίονος ἕτερον κύριον. Ὁ νεαρὸς συγγραφεὺς ἐχαιρέτησεν αὐτὸν καὶ ἔμεινεν ἱστάμενος ὅπως ἀνταλλάξῃ ὀλίγας λέξεις μετὰ τοῦ διασήμου συγγραφέως.

— Ἐπιτρέψατέ μοι, πρίγκηψ, λέγει τότε ὁ Βαλζάκ, στραφεὶς πρὸς τὸν ξένον μεθ' οὗ πρότερον συνεδάδιζε νὰ σᾶς συστήσω τὸν κύριον Β. νέον γραμματέα τῆς... πρεσβείας.

Ὁ κ. Β. ἐξεπλάγη διὰ τὸ ὑψηλὸν ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖον ὁ Βαλζάκ τῷ ἀπένειμε, ἀλλὰ ἐσιώπησε καὶ ἐξηκολούθησε τὴν ὁδόν του. Μετά τινας ἡμέρας ἀπαντήσας τὸν Βαλζάκ πάλιν καθ' ὁδόν:

— Διατί τελευταῖον μοὶ ἀπεδώσατε τὸν γελοῖον τίτλον τοῦ γραμματέως τῆς πρεσβείας; τὸν ἠρώτησε.

— Φίλε μου, τῷ εἶπεν ὁ Βαλζάκ, καθ' ὁδὸν εἴχομεν ἀπαντήσει ἄλλους τρεῖς ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, καὶ ἐπειδὴ συνώδευον τὸν ξένον πρίγκιπα δὲν ἤθελον νὰ νομίσῃ οὗτος ὅτι γνωρίζω μόνον ἀνθρώπους τοῦ εἴδους τούτου. Ἕνεκα τούτου σᾶς ὕψωσα διὰ νὰ τὸν κάμω νὰ λάβῃ ἄλλην ἰδέαν περὶ τῶν γνωριμιῶν μου.

— Ἀλλά, ἀπήντησε ζωηρῶς ὁ κύριος Β. ὁ πρίγκηψ σας εἶνε τόσον ὀλίγον πρίγκηψ ὅσον ἐγὼ διπλωμάτης· τὸν γνωρίζω ἐξ ὄψεως, εἶνε συμβολαιογράφος ἐν Βερσαλλίαις.

— Τὸν γνωρίζετε; ἀπήντησεν ὁ Βαλζάκ, καὶ σᾶς γνωρίζει;

— Νομίζω, εἶπεν ὁ Β.

— Τότε εἶχον μεγάλην ἀτυχίαν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, εἶπεν ὁ Βαλζάκ χωρὶς νὰ προδώσῃ τὴν παρακμικρὰν στενοχωρίαν, ἄλλοτε θὰ προσέχω περισσότερον.

〰〰

Ἰταλική τις ἐφημερὶς δημοσιεύει τὴν ἑπομένην ἀστείαν ἀπογραφικὴν σημείωσιν περὶ τῶν μυθιστορικῶν δραμάτων τοῦ Δεννερύ, πρὸς ἃ τοσαύτην στοργὴν δεικνύουσιν οἱ ἑλληνικοὶ δραματικοὶ θίασοι. Ἐν τοῖς δράμασι τούτοις εὑρίσκονται: 18 χῆραι, 16 υἱοὶ καὶ 2 θυγατέρες ἀνδρῶν καταδικασθέντων εἰς θάνατον· 80 ἄρρενα καὶ 112 θήλεα ὀρφανά· 60 τυφλοὶ καὶ 10 προσποιούμενοι τὸν τυφλόν· 93 ἁρπαγεῖσαι παρθένοι· 22 ἀδελφοκτόνοι, 8 πατροκτόνοι· 145 ἔκθετα· 162 ἀπολεσθέντα, καὶ 116 ἁρπαγέντα παιδία. 124 ὑποβολιμαῖα ἢ ἀνταλλαγέντα παιδία· 212 πλασταὶ ἢ ὑπεξῃρημέναι διαθῆκαι· 216 κλαπέντα χρηματοφυλάκια· 198 μονομαχίαι διὰ ξίφους· 168 διὰ πιστολίου, 2 διὰ σπάθης, 8 δι' ἐγχειριδίου καὶ 10 διὰ πελέκεως· 43 πυρκαϊαί· 123 φόνοι δι' ὅπλων καὶ 136 διὰ δηλητηρίου· 46 πνιγμένοι· 26 ἔνοχοι καὶ 62 ἀθῶοι κατάδικοι εἰς δημόσια ἔργα. 80 ἐλευθερωθέντες καὶ 36 δραπετεύσαντες κατάδικοι· 79 παράφρονες, 62 ἠλίθιοι, 28 παράφρονες κατὰ προσποίησιν καὶ 41 δίγαμοι.

〰〰

Πολλοὶ ἐκηρύχθησαν κατὰ τοῦ δαμαλισμοῦ, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι συντείνει μᾶλλον εἰς τὴν διάδοσιν τῆς εὐλογίας ἢ εἰς τὴν καταπολέμησιν αὐτῆς. Ἐκ τῶν εἰσηγήσεων τούτων παραπεισθέντες οἱ κάτοικοι τῆς Ζυρίχης ἐψήφισαν κατὰ Μάϊον τοῦ ἔτους 1883 κατ' ἔφεσιν νόμον καταργοῦντα τὸν περὶ ὑποχρεωτικοῦ δαμαλισμοῦ παλαιότερον νόμον. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ νόμου ἐκείνου δὲν ἐδράδυναν νὰ φανῶσιν. Ἡ ἑπομένη ἀπογραφικὴ σημείωσις, ἐν ᾗ ἀναγράφεται ἡ ἀνάλογία τῶν ἐξ εὐλογίας θανάτων ἐν τῇ πόλει τῆς Ζυρίχης ἐπὶ 1000 θανάτων, εὐγλώττως μαρτυρεῖ πόσον ὀλεθρίως συνετέλεσεν εἰς τὴν διάδοσιν τῆς νόσου ἡ ἀπαλλαγὴ τῶν κατοίκων ἀπὸ τῆς ὑποχρεώσεως τοῦ δαμαλισμοῦ.

1881	θάνατοι ἐξ εὐλογίας	7.
1882	—	0.
1883	—	8.
1884	—	11.
1885	—	52.
1886	—	85 μέχρι τοῦδε.

〰〰

Ἀμιλλωμένη πρὸς τὸν σύζυγόν της, ὅστις μετὰ πολλοῦ ζήλου ἐργάζεται πρὸς εἰσαγωγὴν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὸ κράτος του, ἡ αὐτοκράτειρα τῆς Ἰαπωνίας ἐξέδωκεν ἀρτίως διάταγμα δι' οὗ ὑποχρεοῖ τὰς παρουσιαζομένας εἰς τὴν αὐλὴν κυρίας νὰ φέρωσι πάντοτε ἐνδυμασίας κατὰ τοὺς εὐρωπαϊκοὺς συρμούς. Ἀλλὰ καὶ ἡ κόμμωσις αὐτῶν διέταξε νὰ γίνηται τοῦ λοιποῦ κατὰ τὸν ἀμερικανικὸν τρόπον καὶ οὐχὶ κατὰ τὸν ἰαπωνικόν.

〰〰

— Μά, κύριε ξενοδόχε, πάρε τὴ γάτα σου ἀπὸ 'δώ. Αὐτὴ θέλει νὰ φάῃ ἀπὸ τὸ ἴδιο πιάτο μαζύ μου.

— Ἄ, τὴν καϋμένη, εἶνε τόσο καλὴ γάτα. Ἀνεγνώρισε τὸ πιάτο ποῦ τρώει. Κάθε βράδυ τῆς βάζω 'στὸ ἴδιο πιάτο νὰ φάῃ.

〰〰

— Πόσο ἤπια χθὲς τὸ βράδυ, κὺρ Μήτρο;

— Οἰνοπώλης. Τέσσαρες ὀκάδες, κὺρ Γιάννη ὅλα ὅλα.

— Μοῦ φαίνεται, κὺρ Μήτρο, πῶς ὅταν ἐγὼ πίνω σὺ βλέπεις διπλᾶ.

Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν Καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ 1886—577